

**LIETUVOS RESPUBLIKOS SPECIALIŲJŲ TYRIMŲ TARNYBOS KORUPCIJOS
RIZIKOS ANALIZĖS IŠVADA
KRETINGOS RAJONO, ŠIAULIŲ RAJONO, ŠIRVINTŲ RAJONO, TAURAGĖS RAJONO
IR TELŠIŲ RAJONO SAVIVALDYBIŲ MERO REZERVO LĖŠŲ SKYRIMO IR
NAUDOJIMO PROCESUOSE**

TURINYS

1. KORUPCIJOS RIZIKOS ANALIZĖS APIMTIS IR METODAI.....	3
2. ĮŽANGA.....	5
3. KORUPCIJOS RIZIKA SAVIVALDYBIŲ MERO REZERVO LĖŠŲ SKYRIMO IR NAUDOJIMO PROCESUOSE.....	7
3.1. Teisiniame reglamentavime įtvirtintos ir pareiškėjų pateikiamos objektyvios dokumentacijos stoka kelia korupcijos riziką, o praktikoje kompensuojama žala gali būti ir nepagrįsta.....	8
3.2. Reikalavimų ir kriterijų nebuvimas atsakingų komisijų nariams kelia korupcijos riziką.....	15
3.3. Neįtvirtinta aiški Rezervo lėšų skirstymo tvarka, todėl nėra aišku ar kompensuojamos sumos dėl tų pačių aplinkybių stipriai varijuoja pagrįstai	17
3.4. Antikorupciniu požiūriu ydingas teisinis reglamentavimas įgalina galimai netinkamą Rezervo lėšų panaudojimo praktiką, kai šios lėšos skiriamos viešųjų pirkimų procedūroms apmokėti, o ne asmenų nuostoliams kompensuoti.....	19
3.5. Ne visose savivaldybėse egzistuoja vieninga praktika dėl Rezervo lėšų skyrimo apdrausto turto atveju.....	23
3.6. Savivaldybėse neegzistuoja Rezervo lėšų gavėjų viešinimo tvarka.....	25
3.7. Teisiniame reglamentavime neapibrėžtas sprendimo (ne)skirti Rezervo lėšas priėmimo procesas.....	26
3.8. Nenumatyta aiški sprendimų, susijusių su Rezervo lėšų (ne)skyrimu, apskundimo tvarka.....	28
3.9. Rezervo lėšų kontrolė nėra tiksliai apibrėžta ir praktikoje nepakankamai vykdoma	29
4. MOTYVUOTOS IŠVADOS (PASTABOS).....	31

5. PASIŪLYMAI.....	33
Priedas. Atliekant korupcijos rizikos analizę įvertinti teisės aktai, dokumentai ir informacija.....	37

1. KORUPCIJOS RIZIKOS ANALIZĖS APIMTIS IR METODAI

Korupcijos rizikos analizės tikslas: antikorupciniu požiūriu įvertinti savivaldybių veiklos sritis, susijusią su savivaldybės mero rezervo lėšų skyrimo ir naudojimo tvarka, teisiniu reglamentavimu, reguliuojančiu šių lėšų naudojimą, nustatyti korupcijos rizikos veiksnius, galinčius sudaryti prielaidas savivaldybių komisijoms ar kitiems subjektams padaryti korupcinio pobūdžio teisės pažeidimus, pateikti rekomendacinio pobūdžio pasiūlymus, skirtus nustatyta korupcijos rizikai sumažinti ir (ar) korupcijos rizikos veiksniams pašalinti, savivaldybių veiklos sričiai, taip pat subjektų veiklai skaidrinti.

Korupcijos rizikos analizės uždaviniai: 1) nustatyti teisinio reglamentavimo trūkumus, kurie sudaro prielaidas korupcijai pasireikšti; 2) išanalizavus praktinį procedūrų vykdymą, nustatyti teisės aktų įgyvendinimo problemas, susijusias su korupcija; 3) pasiūlyti korupcijos riziką ir (ar) jos veiksnius mažinančias priemones.

Objektas: Savivaldybių veiklos sritis, susijusi su savivaldybės mero rezervo lėšų skyrimo ir naudojimo procesu.

Subjektai: Kretingos rajono savivaldybė, Šiaulių rajono savivaldybė, Širvintų rajono savivaldybė, Tauragės rajono savivaldybė, Telšių rajono savivaldybė (toliau kartu – Savivaldybės).

Analizuotas laikotarpis: 2022 m. sausio 1 d. – 2024 m. gruodžio 31 d.

Duomenų rinkimo ir vertinimo metodai:

1. Teisės aktų ir dokumentų turinio analizė.
2. Teisės aktų praktinio įgyvendinimo analizė.
3. Interviu metodas (Savivaldybėms el. paštu¹ pateikti klausimai).
4. Viešai skelbiamos ir Specialiųjų tyrimų tarnybos (toliau – STT) tvarkomos informacijos stebėjimas, analizavimas ir vertinimas.

Atliekant korupcijos rizikos analizę išnagrinėta ir (ar) įvertinta:

1. Išvados dėl korupcijos rizikos analizės 1 priede nurodyti teisės aktai, dokumentai ir informacija.
2. Galimybė vienam darbuotojui priimti sprendimus analizuojamose veiklos srityse.
3. Darbuotojų savarankiškumas priimant sprendimus, sprendimų priėmimo diskrecija.
4. Darbuotojų priežiūros ir kontrolės lygis.
5. Atliekamos veiklos dokumentavimo reikalavimai.
6. Analizuojamos veiklos informacijos viešumas ir prieinamumas visuomenei.

¹ Informacija gauta el. paštu rokas.rimsa@stt.lt.

7. Subjektų interneto svetainėse ir kitose interneto svetainėse skelbiama informacija, susijusi su analizuojamomis veiklos sritimis.
8. Elektroniniu paštu gauta informacija apie nagrinėjamoje srityje taikomą darbo praktiką.
9. Kita informacija, kurios reikia korupcijos rizikos analizei atlikti.

Jeigu subjektai prašomų pateikti dokumentų ar duomenų nepateikė, buvo laikoma, kad jų nėra.

2. IŽANGA

Vietos savivaldos įstatymas įgalina savivaldybės merą aktyviai veikti formuojant ir realizuojant savivaldybės biudžetą, kadangi pagal Vietos savivaldos įstatymo 27 straipsnio 2 dalies 1 punktą – jis organizuoja savivaldybės biudžeto sudarymą ir vykdymą.

Savivaldybės mero rezervo lėšos – tai savivaldybės biudžeto lėšų dalis², kurią savivaldybės taryba numato naudoti neplanuotoms, skubioms situacijoms spręsti, o sprendimus dėl šių lėšų panaudojimo priima meras. Šių lėšų panaudojimą įtvirtina Lietuvos Respublikos biudžeto sandaros įstatymo 15 straipsnio 2 dalies nuostatos, kurios numato, kad mero rezervo lėšos naudojamos savivaldybės tarybos nustatyta tvarka: 1) ekstremaliosioms situacijoms ir (arba) ekstremaliesiems įvykiams likviduoti, jų padariniams šalinti ir padarytiems nuostoliams iš dalies kompensuoti; 2) gaisrų, stichinių nelaimių ir kitų įvykių padariniams likviduoti ir jų padarytiems nuostoliams iš dalies kompensuoti; 3) dėl nepaprastosios padėties atsiradusiems išlaidoms iš dalies apmokėti ir (arba) jos padariniams šalinti.

Ši tvarka detalizuojama savivaldybių tarybų sprendimuose, kuriuose numatoma, kokiais atvejais, kokia apimtimi ir pagal kokią procedūrą lėšos gali būti skiriamos. Vis dėl to, analizės metu nustatyta, jog mero rezervo lėšos dažniausiai naudojamos ir socialinės paramos, infrastruktūros atkūrimo, ekstremalių situacijų padarinių šalinimo finansavimui.

Pagal „Lietuvos korupcijos žemėlapis 2023/2024“³ duomenis, savivaldybės toliau patenka tarp penkių institucijų, kurios gyventojų, įmonių vadovų bei valstybės tarnautojų nuomone, yra labiausiai korumpuotos, o tai nesikeičia jau aštuonerius metus. Poreikį šią sritį ištirti antikorupciniu požiūriu pagrindžia STT atliktas *Lietuvos Respublikos biudžeto sandaros įstatymo 15 straipsnio 2 dalies 2 punkto nuostatų* antikorupcinis vertinimas⁴ – jame nustatyta, jog Įstatymo nuostatas įgyvendinantiems ir savivaldybių teisės aktų teisėkūros procedūrose dalyvaujantiems subjektams sukuriama diskrecija spręsti, kokie reiškiniai yra / nėra stichinė nelaimė; taip pat kokių kitų įvykių atveju atsiradusiems nuostoliams kompensuoti gali būti naudojamos mero rezervo lėšos. Be kita ko, teisinis neaiškumas dėl santykio su Lietuvos Respublikos krizių valdymo ir civilinės saugos įstatymu

² Pagal Lietuvos Respublikos biudžeto sandaros įstatymo 15 straipsnio 1 dalį, Savivaldybės sudaro mero rezervą, kuris turi būti ne mažesnis kaip **0,25 procento** ir ne didesnis kaip **1 procentas** patvirtintų savivaldybės biudžeto pajamų (*neįskaitant valstybės dotacijų savivaldybių biudžetams*). Mero rezervas gali būti didesnis kaip 1 procentas, kai yra paskelbta valstybės ir (arba) savivaldybės lygio ekstremalioji situacija ir (arba) įvesta nepaprastoji padėtis. Konkretų mero rezervo dydį kiekvienais metais nustato savivaldybės taryba, tvirtindama tam tikrų metų savivaldybės biudžetą. Mero rezervo lėšas skirsto meras.

³ Prieiga internete: <https://www.stt.lt/analitine-antikorupcine-zvalgyba/lietuvos-korupcijos-zemelapis/7437>

⁴ Prieiga internete: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/cec18001dc8a11ef8cdf2c320e69444?jfwid=-txjh8wb2m>

nustatytu teisiniu reglamentavimu sudarytų sąlygas antikorupciniu požiūriu ydingoms kolizinėms situacijoms.

Taip pat, paskutiniu metu STT atliktas Alytaus miesto savivaldybės, Druskininkų savivaldybės, Joniškio rajono savivaldybės, Kauno rajono savivaldybės, Kėdainių rajono savivaldybės, Kelmės rajono savivaldybės, Klaipėdos miesto savivaldybės, Palangos miesto savivaldybės, Pakruojo rajono savivaldybės, Panevėžio rajono savivaldybės, Šiaulių rajono savivaldybės, Vilkaviškio rajono savivaldybės, Vilniaus miesto savivaldybės, Vilniaus rajono savivaldybės ir Zarasų rajono savivaldybės teisės aktų, reglamentuojančių mero rezervo lėšų naudojimo tvarką, antikorupcinis vertinimas⁵. Vertinimo metu, nustatyta, jog: teisinis reguliavimas sukuria sąlygas sprendimą dėl lėšų iš mero rezervo skyrimo priimantiems subjektams savo nuožiūra spręsti dėl kai kurių įvykių (ne)priskyrimo remtiniams ir patirtų fizinių ar juridinių asmenų nuostolių (ne)atlyginimo; išsamiai nedetalizuojami su prašymus nagrinėjančių subjektų sudarymu ir veikla susiję klausimai, kas gali turėti neigiamos reikšmės priimamų sprendimų objektyvumui, nešališkumui bei skaidrumui; nepakankamai reglamentuotos nuostatos, susijusios su išmokos / kompensacijos iš mero rezervo dydžio nustatymu.

Darytina išvada, jog Savivaldybių praktika formuojant ir naudojant mero rezervus nėra vienoda: kai kurios savivaldybės nustato kriterijus, paraiškų teikimo, nagrinėjimo bei sprendimų priėmimo procedūras, o kitos palieka didelę diskrecijos teisę įvairių situacijų interpretacijai. Tokia situacija gali sudaryti prielaidas subjektyviam sprendimų priėmimui, neskaidriam lėšų paskirstymui.

Svarbu, kad mero rezervo lėšų skirstymo procesai bei lėšos būtų naudojamos skaidriai ir efektyviai.

Atskirai pažymėtina, jog iki 2023 m., Savivaldybėse galiojo savivaldybės administracijos direktoriaus rezervo lėšų skirstymo tvarka. Atsižvelgiant į tai, jog tiek mero, tiek administracijos direktoriaus rezervo fondo procedūriniai niuansai iš esmės yra analogiški⁶, toliau šioje analizėje, laikotarpiui iki 2023 m., yra vartojama tik mero rezervo lėšų definicija.

⁵ Prieiga internete: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/5986d970ef9511ef8e36d3cb9a713df7?positionInSearchResults=0&searchModelUID=d455ef9c-337e-4c3a-afc4-a04453d7b992>

⁶ Pavyzdžiui, prašymus administracijos direktoriaus pavedimu nagrinėdavo sudaryta komisija ar atsakingas skyrius, o galutinį sprendimą priimdavo taip pat vienas asmuo, šiuo atveju tai administracijos direktorius.

3. KORUPCIJOS RIZIKA SAVIVALDYBIŲ MERO REZERVO LĖŠŲ SKYRIMO IR NAUDOJIMO PROCESUOSE

Nagrinėjimų savivaldybių mero rezervo lėšų paskirstymą, pagal Lietuvos Respublikos biudžeto sandaro nuostatas, reguliuoja šie teisės aktai: *Tauragės rajono savivaldybės mero rezervo lėšų naudojimo tvarkos aprašas*, patvirtintas Tauragės rajono savivaldybės tarybos 2023 m. kovo 29 d. sprendimu Nr. 1-40 (*toliau – Tauragės rajono savivaldybės Rezervo aprašas*); *Kretingos rajono savivaldybės mero rezervo sudarymo ir naudojimo tvarkos aprašas*, patvirtintas Kretingos rajono savivaldybės tarybos 2023 m. vasario 23 d. sprendimu Nr. T2-24 (*toliau – Kretingos rajono savivaldybės Rezervo aprašas*); *Telšių rajono savivaldybės mero rezervo naudojimo tvarkos aprašas*, patvirtintas Telšių rajono savivaldybės tarybos 2023 m. kovo 30 d. sprendimu Nr. T1-56 (*toliau – Telšių rajono savivaldybės Rezervo aprašas*); *Šiaulių rajono savivaldybės mero rezervo lėšų naudojimo tvarka*, patvirtinta Šiaulių rajono savivaldybės tarybos 2023 m. kovo 28 d. sprendimu Nr. T-65 (*toliau – Šiaulių rajono savivaldybės Rezervo aprašas*); *Širvintų rajono savivaldybės mero rezervo lėšų naudojimo tvarkos aprašas*, patvirtintas Širvintų rajono savivaldybės tarybos 2023 m. gegužės 17 d. sprendimu Nr. 1-16 (*toliau – Širvintų rajono savivaldybės Rezervo aprašas*).

Susipažinus su šio proceso teisiniu reglamentavimu, apibendrintai teigtina, jog Savivaldybėse egzistuoja tokia lėšų skyrimo tvarka:

Pareiškėjas, atitinkantis teisės aktuose numatytus reikalavimus, pateikia prašymą ir reikalingus dokumentus;



Atsakinga komisija ar kitas subjektas išnagrinėja prašymą;



Komisija ar kitas subjektas pateikia motyvuotą išvadą dėl lėšų skyrimo ar neskýrimo;



Galutinį sprendimą priima meras potvarkiu, atsižvelgdamas į komisijos ar kito subjekto išvadą.

Nors teisės aktuose formaliai, skirtinga apimtimi apibrėžiami reikalavimai pareiškėjams, norintiems pasinaudoti Rezervo lėšų teikimo tvarka, dokumentacijai ir komisijų veiklai, praktikoje dažnai trūksta objektyvių duomenų apie žalą, nėra aiškių žalos atlyginimo apskaičiavimo taisyklių, o sprendimų priėmimo procesai išlieka nepakankamai reglamentuoti.

STT įvertino šiuos ir kitus teisės aktus, Savivaldybėse egzistuojančias įvairias su nagrinėjama tema susijusias procedūras ir praktikas, siekiant ne tik identifikuoti korupcijos rizikos veiksnius, bet ir pasiūlyti ilgalaikių sprendimų, kurie užtikrintų viešųjų išteklių racionalų panaudojimą. Atsižvelgiant į šiuos tikslus, žemiau pateikiame detalias pastabas bei pasiūlymus, skirtus korupcijos rizikos veiksnių šalinimui ir prevencijai.

3.1. Teisiniame reglamentavime įtvirtintos ir pareiškėjų pateikiamos objektyvios dokumentacijos stoka kelia korupcijos riziką, o praktikoje kompensuojama žala gali būti ir nepagrįsta (*kritinė antikorupcinė pastaba*).

Savivaldybės, administruodamos mero rezervo lėšas, yra įpareigos užtikrinti šių lėšų skyrimo skaidrumą, teisėtumą bei pagrįstumą. Šiems tikslams, kaip nurodyta aukščiau, yra priimti Savivaldybių Rezervo aprašai, kurie reglamentuoja, kokius dokumentus ir informaciją privalo pateikti asmenys, siekiantys gauti finansinę paramą po gaisrų, stichinių nelaimių ar ekstremalių įvykių. Tačiau praktikoje įgyvendinant šiuo procesus, manytina, kyla klausimų dėl prašomų dokumentų objektyvumo, pareiškėjų prašomų sumų pagrįstumo ir atsakingų subjektų gebėjimo tinkamai įvertinti realiai patirtą žalą. Susipažinus su Savivaldybių Rezervo aprašų turiniu nustatyta, jog:

Tauragės rajono savivaldybės Rezervo aprašo 12 punktą numato, jog *asmenys, norintys gauti lėšų pagal Tvarkos 5.2. punkte nurodytus tikslus, Savivaldybės merui ne vėliau kaip per 60 kalendorinių dienų nuo gaisro, ar stichinės nelaimės įvykio pateikia motyvuotą prašymą, kuriame nurodomi duomenys apie asmenį, pateikiama banko sąskaita į kurią bus pervedamos lėšos, pagrįsti skaičiavimai (sąmatos) ir (arba) pridedamos išlaidas pagrindžiančių dokumentų kopijos, priešgaisrinės gelbėjimo tarnybos pažyma (gaisro ar stichinės nelaimės atveju). Kartu su prašymu pateikiami nuosavybės ar kitą valdymo teisę į pastatus, žemę, mišką ir kt., kuriems padaryta žala, patvirtinantys dokumentai. Prašymus nagrinėja Savivaldybės mero potvarkiu sudaryta komisija.*

Įvertinus Tauragės rajono savivaldybės administracijos pateiktus dokumentus, komisijos, atsakingos už šių lėšų skyrimą, protokolus, yra matoma, jog nors pareiškėjai pateikia formaliai prašomus dokumentus, tačiau jų visuma objektyviai negali pagrįsti prašomų piniginių lėšų dydžių. Pavyzdžiui:

- Komisijos, sudarytos Tauragės rajono savivaldybės administracijos direktoriaus 2022 m. rugpjūčio 26 d. įsakymu Nr. 5T-445 „Dėl komisijos pasiūlymams dėl lėšų skyrimo iš Tauragės rajono savivaldybės administracijos direktoriaus rezervo teikti sudarymo“ 2022 m. rugsėjo 2 d. protokoliniu nutarimu, sporto klubams „Tauris“, „Taurus“, „SC kova“ atitinkamai buvo skirta 5900 Eur, 6200 Eur ir 3500 Eur – iš viso 15900 Eur. Visi prašymai buvo tenkinti iš dalies, kompensuojant grindų dangos pakeitimą. Protokole buvo nurodyta, jog gauti sporto klubų prašymai, lėšų kompensavimui. Komisijos pirmininkas raštu kreipėsi į savivaldybės administracijos statybos skyriaus specialistus, kurie nuvyko į objektą ir surašė apžiūros aktą ar atitinka sporto klubų pateikti duomenys apie padarytą žalą ir pateikė apžiūros vertinimą. Susipažinus su apžiūros akto turiniu, matyti, jog jis yra lakoniškas, yra pateikiama keletą patalpų fotofiksacijų ir nurodoma, jog „padarytos vandens užliejimo žalos apimtys atitinka nurodytą sąmatoje“.

Svarbu pažymėti, jog šiuo atveju patys pareiškėjai pateikė: 1) Prašymą liūties metu padarytiems nuostoliams kompensuoti; 2) Lokalinę samatą; 3) 2022 m. rugpjūčio 23 d. Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento prie vidaus reikalų ministerijos Klaipėdos priešgaisrinės gelbėjimo valdybos Tauragės priešgaisrinė gelbėjimo tarnybos raštą Nr. 9.4-3-(11.3.93E), su informacija apie stichinę liūtį Tauragės mieste.

Jokių kitų duomenų, kaip pavyzdžiui nepriklausomų turto (žalos) vertintojų ataskaitų, kurios patvirtintų prašomų sumų pagrįstumą, pateikta nebuvo. Nors šiuo atveju buvo kompensuota tik dalis prašomų sumų, kyla klausimas kiek apskritai prašomos sumos atitiko objektyviai patirtus nuostolius ir ar administracijai pavaldūs darbuotojai turi tinkamas kompetencijas ir gali įvertinti šių nuostolių sumas.

Svarbu pažymėti, jog 2022 m. – 2024 m. laikotarpiu, Rezervos lėšos Tauragės rajono savivaldybės duomenimis, buvo skirtos 11 atvejų, o iš jų – 4 atvejais (*kas sudaro apie 37 proc. visų atvejų*) skirtos aukščiau minėtiems sporto klubams. Akivaizdu, jog riboti asmenų teisę kreiptis dėl šių lėšų skyrimo negalima, tačiau manytina, jog Savivaldybė galėtų rekomenduoti sporto klubams, kurie savo veiklą vykdo vietovėje, kuri galėtų būti laikytina padidinto pavojaus šaltiniu (*dėl patalpų užliejimo rizikos*), apdrausti savo veiklą, siekiant tausoti Rezervo lėšas.
- Komisijos, sudarytos Tauragės rajono savivaldybės mero 2024 m. birželio 5 d. potvarkiu Nr. 4T-445 „Dėl komisijos, pasiūlymams dėl lėšų skyrimo iš Tauragės rajono savivaldybės mero rezervo teikti, sudarymo“ 2024 m. rugpjūčio 29 d. protokoliniu nutarimu, asociacijai „Tauris“, atsižvelgiant į pateiktą patikslintą lokalinę samatą, skirta – 6 050 Eur patalpų remontui Tauragėje iš savivaldybės mero rezervo.

Šiuo atveju, pareiškėjas pateikė: 1) Prašymą liūties metu padarytiems nuostoliams kompensuoti; 2) Lokalinę samatą. Taigi, pareiškėjo prašymas buvo tenkintas, net nepateikus visų teisiniame reglamentavime prašomų dokumentų⁷. Taip pat, svarbu pažymėti, jog šiuo atveju protokole nebuvo nurodyta, jog apskritai pareiškėjo patalpos buvo apžiūrėtos po žalos atsiradimo fakto, todėl kyla ne tik prašomos sumos pagrįstumo klausimas, bet ir ar apskritai pareiškėjas patyrė žalą.

Kretingos rajono savivaldybės Rezervo aprašo 6 punktas numato, jog *fiziniai ir juridiniai asmenys, norintys gauti 4.1–4.3 punktuose numatytas lėšas, Savivaldybės merui ne vėliau kaip per 60 kalendorinių dienų nuo ekstremalios situacijos, ekstremalaus įvykio, gaisro, stichinės nelaimės ar nepaprastosios padėties metu įvykusio įvykio, teikia motyvuotą prašymą, kuriame nurodomi fizinio ar juridinio asmens duomenys, nurodoma banko sąskaita, į kurią bus pervedamos lėšos, pagrįsti skaičiavimai (sąmatos) ir (arba) pridedamos išlaidas patvirtinančių dokumentų kopijos, gaisro ar stichinės nelaimės atveju – priešgaisrinės gelbėjimo tarnybos pažyma. Kartu su prašymu pateikiami nuosavybės teisę į pastatus, žemę ir kitą turtą, kuriems buvo padaryta žala, patvirtinantys dokumentai.*

Įvertinus Kretingos rajono savivaldybės administracijos pateiktus dokumentus, komisijos, atsakingos už šių lėšų skyrimą, protokolus, yra matoma, jog nors pareiškėjai pateikia formaliai prašomus dokumentus, tačiau jų visuma objektyviai negali pagrįsti prašomų piniginių lėšų. Pavyzdžiui:

- 2022 m. kovo 9 d. Komisijos protokole Nr. A1-244, nurodyta, jog pareiškėjai O. B. buvo skirta 1000 Eur gaisro padarytiems nuostoliams iš dalies apmokėti, o pareiškėja pateikė: 1) Prašymą; 2) Priešgaisrinės gelbėjimo tarnybos pažymą dėl kilusio gaisro; 3) Nekilnojamojo turto registro išrašą. Jokių kitų duomenų, kaip pavyzdžiui nepriklausomų turto (žalos) vertintojų išvadų/ataskaitų, kurios patvirtintų prašomų sumų pagrįstumą, pateikta nebuvo. Nors šiuo atveju buvo kompensuota tik dalis prašomų sumų, kyla klausimas kiek apskritai prašomos sumos atitiko objektyviai patirtus nuostolius ir ar administracijai pavaldūs darbuotojai gali įvertinti šių nuostolių sumas.
- 2023 m. lapkričio 24 d. Komisijos protokole Nr. V3-536, buvo nurodyta, jog pareiškėjai D. N. buvo skirta 4000 Eur gaisro padarytiems nuostoliams iš dalies apmokėti, o

⁷ Kaip nurodyta aukščiau, Tauragės rajono savivaldybės Rezervo aprašo 12 punktas, be kita ko, numato, jog būtina pateikti priešgaisrinės gelbėjimo tarnybos pažyma (gaisro ar stichinės nelaimės atveju).

pareiškėja pateikė: 1) prašymą; 2) Priešgaisrinės gelbėjimo tarnybos pažymą dėl kilusio gaisro; 3) pažymą iš sveikatos priežiūros įstaigos.

Pažymėtina, jog lėšos skirtos pareiškėjai 2023 m. lapkričio mėn., jos būsto atstatymo nuostoliams kompensuoti, nors STT duomenimis, pareiškėja deklaravo gyvenamąją vietą 2023 m. spalio mėn. kitu adresu. KRA atlikimo metu⁸, 2025 m. pareiškėja dar nėra deklaravusi savo gyvenamosios vietos buvusiu adresu, todėl tuo pačiu gali būti ir kvestionuojama kokia dalis lėšų buvo panaudota ir/ar išvis panaudota nuostoliams kompensuoti. Kaip ir buvusiais atvejais, jokių kitų duomenų, kaip pavyzdžiui nepriklausomų turto vertintojų ataskaitų, kurios patvirtintų prašomų sumų pagrįstumą, pateikta nebuvo. Nors šiuo atveju buvo kompensuota tik dalis prašomų sumų, kyla klausimas kiek apskritai prašomos sumos atitiko objektyviai patirtus nuostolius. Be kita ko, kyla klausimas kokią reikšmę išmokos dydžio nustatymui turi, pavyzdžiui, pareiškėjos pateikiama pažyma iš sveikatos priežiūros įstaigos ir kodėl Savivaldybė vertina tokius dokumentus.

Telšių rajono savivaldybės Rezervo aprašo 8 punktas numato, jog *fiziniai ir juridiniai asmenys, norintys gauti rezervo lėšas, teikia motyvuotą prašymą, kuriame nurodoma banko sąskaita, į kurią bus pervedamos lėšos, pagrįsti skaičiavimai (sąmatos) ir (arba) pridedamos išlaidas patvirtinančių dokumentų kopijos, gaisro ar stichinės nelaimės atveju – priešgaisrinės gelbėjimo tarnybos pažyma. Kartu su prašymu pateikiami nuosavybės teisę į pastatus, žemę ir kitą turtą, kuriems buvo padaryta žala, patvirtinantys dokumentai.*

Kaip ir minėta anksčiau, mero rezervo lėšos Telšių rajono savivaldybėje išskirtos tik nuo 2023 m. balandžio 1 d., o šios lėšos pagal savivaldybės pateiktą informaciją, nė karto nebuvo panaudotos nenustačius situacijų atitinkančių lėšų naudojimo tikslus. 2022 m. iš Telšių rajono savivaldybės administracijos direktoriaus rezervo, įvairiomis sumomis skirtos lėšos COVID-19 ligos (koronaviruso infekcijos) patirtoms išlaidoms apmokėti. Pažymėtina, jog ir nesant praktinio lėšų panaudojimo fakto Telšių rajono savivaldybėje, pagal galiojančią Telšių rajono savivaldybės Rezervo aprašo nustatytą reglamentavimą, kitose savivaldybėse įvardintos rizikos taip pat egzistuoja, todėl siūlytina aprašą papildyti nuostatomis, kurios įpareigotų pareiškėjų pateikti objektyvius duomenis apie patirtas išlaidas.

Kaip teigiamą pavyzdį teisinio reglamentavimo aspektu, siekiant pareiškėjus įpareigoti pateikti objektyvius duomenis, galima išskirti Šiaulių rajono savivaldybę, kadangi jų Rezervo aprašo 10 – 11 punktai numato, jog prašyme dėl lėšų skyrimo nurodoma: *prašymą pateikusio gyventojų*

⁸ 2025 m. birželio 2 d.

vardas, pavardė, asmens kodas; žalos atsiradimo data, žalos dydis, pobūdis ir aplinkybės; priežastys, dėl kurių turtas, už kurį prašoma suteikti Savivaldybės paramą, žalos atsiradimo metu nebuvo apdraustas, o jei buvo apdraustas – informaciją apie draudimo išmoką; nurodoma banko sąskaita, į kurią bus pervedamos lėšos.

Kartu su prašymu pateikiami: *nuosavybės teisę į turtą, kurio netenka ar kuris sugadintas, patvirtinantys dokumentai (Nekilnojamojo turto registro pažyma); taip pat žalos dydį (nepriklausomų turto vertintojų išvada arba žalų ekspertų išvada) ir (arba) turėtas išlaidas (tiesioginius nuostolius) pagrindžiantys dokumentai; tarnybų pažymos (gaisro ir (ar) stichinės nelaimės atveju); deklaruotos gyvenamosios vietos pažyma; „Sodros“ duomenų bazės išrašas (teikiama informacija apie pajamas už kalendorinius pusę metų); Gyventojų registro duomenų bazės išrašas; tos teritorijos seniūno buities ir gyvenimo sąlygų patikrinimo aktas; įvykio vietos nuotraukos; ir kita informacija, reikalinga prašymui nagrinėti.*

Svarbu pažymėti, jog nors teisiniame reglamentavime yra įtvirtintas reikalavimas pareiškėjams pateikti šiuos dokumentus, tačiau praktikoje yra tenkinami pareiškėjų prašymai, kurių pagrindu visiškai objektyviai negalima pagrįsti prašomos sumos. Pavyzdžiui:

- 2024 m. lapkričio 18 d. Šiaulių rajono savivaldybės Nuolatinės komisijos mero rezervo lėšų skyrimo prašymams nagrinėti ir pasiūlymams teikti posėdžio protokoliniu nutarimu, pareiškėjams J. L., E. G. buvo atitinkamai skirta 13 636,36 Eur ir 978,75 Eur. Pareiškėjai pateikė: *prašymą, turto vertinimo išvadą, pranešimą iš draudimo apie žalos atlyginimą, nekilnojamojo turto registro pažymą, buities tyrimo aktą, gyventojų registrą, Sodros – duomenų bazės išrašą, nuotraukas, pažymą apie katastrofinius ir stichinius meteorologinius reiškinius*. Tokia duomenų visuma, manytina, leidžia komisijai objektyviai įvertinti patirtą žalą ir skirti pagrįstą sumą.
- Visgi, kitu atveju - 2024 m. rugsėjo 12 d. Šiaulių rajono savivaldybės Nuolatinės komisijos mero rezervo lėšų skyrimo prašymams nagrinėti ir pasiūlymams teikti posėdžio protokoliniu nutarimu, pareiškėjui S. S. buvo skirta 3000 Eur nuostoliams kompensuoti, tačiau minėtas pareiškėjas nepateikė visos reikalingos dokumentacijos objektyviam sprendimui priimti, t. y. nepateikė turto vertinimo išvados.

KRA atlikimo metu, Šiaulių rajono savivaldybė nurodė, kad vadovavosi Šiaulių rajono Aprašo 11.2 punkte numatyta nuostata, jog pareiškėjas gali pateikti žalos dydį (nepriklausomų turto vertintojų išvadą arba žalų ekspertų išvadą) ir (arba) turėtas išlaidas (tiesioginius nuostolius) pagrindžiančius dokumentus. Minėtu atveju buvo pateikti turėtas išlaidas pagrindžiantys dokumentai.

STT sutinka, jog šiuo atveju buvo pateikti pagal savivaldybės nustatytą reglamentavimą reikalaujami dokumentai, todėl žalos atlyginimas visais atžvilgiais yra pagrįstas, tačiau STT

nuomone, nuo tam tikros pareiškėjo prašomos sumos⁹, galėtų būti pateikiama pareiškėjo patirtos žalos turto vertinimo išvada tam, jog visiškai nekiltų abejonių dėl pareiškėjo prašomos sumos atlyginimo dydžio.

Širvintų rajono savivaldybė apskritai nėra įtvirtinusi prašymui reikalingos dokumentacijos reikalavimų, Rezervo aprašo 9 punktą tik nurodo, jog Savivaldybės administracijos skyrius, Savivaldybės administracijos direktoriaus pavedimu gavęs prašymą pagal konkrečią veiklos sritį: *nagrinėja, ar jame nurodytos aplinkybės pagrįstos, ar atitinka tvarkos aprašo 5 punkte nurodytus tikslus; prirėikus kreipiasi į kompetentingas institucijas ir įstaigas, siekdamas nustatyti tvarkos aprašo 5 punkte nurodytas aplinkybes; nustatęs, kad yra pagrindas tenkinti prašymą, suderinęs su Savivaldybės administracijos direktoriumi, parengia Savivaldybės mero potvarkio projektą dėl rezervo lėšų skyrimo ir teikia jį Savivaldybės merui; informuoja prašymą pateikusį asmenį Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo nustatytais terminais apie pateikto prašymo tenkinimą arba netenkinimą. Jei prašymas netenkinamas, nurodo netenkinimo priežastis.*

Širvintų rajono savivaldybėje mero rezervo lėšos, analizuojamu laikotarpiu, buvo panaudotos vieną kartą, kai komisija, atsakinga už šių lėšų skyrimą, 2023 m. lapkričio 20 d. protokolu tenkino 92 pareiškėjų prašymus kompensuoti 2023 m. rugpjūčio 7 d. ekstremalaus įvykio (audros) padarinius. Protokole nurodoma, jog atsižvelgiant į Širvintų rajono gyventojų pateiktus informacinius pranešimus, 2023 m. rugpjūčio 14 d. – 2023 m. spalio 17 d. laikotarpiu buvo nuvykta ir įvykio vietoje įvertinti 179 nekilnojamojo turto objektai, kuriems 2023 m. rugpjūčio 7 d. vykusio audros sukėlė nuostolių. Nustatyta, kad: *„gyvenamųjų namų stogo dangų žalos plotas yra - 10 574 m². Ūkio pastatams sukeltos žalos dydis yra - 31 191 m², o kitos paskirties nekilnojamojo turto objektų stogo dangoms sukeltos žalos dydis yra - 861 m².“* Taip pat, komisijos pirmininkė akcentavo, kad vertinti buvo tik nedrausti nekilnojamojo turto objektai. Šių pareiškėjų pažeistų gyvenamųjų namų stogų dangų bendras plotas yra 8158 m², todėl siūlė panaudoti Mero rezervo lėšas šiems pareiškėjams ir nustatyti kompensacijos dydį, siekiantį 6,13 Eur/m² ($50000 \cdot 8158 = 6,13 \text{ Eur}$), kompensacijos dydį apvalinant iki sveikojo skaičiaus. Komisijos nariai vienbalsiai pritarė Komisijos pirmininko siūlymui teikti siūlymą iš dalies kompensuoti pareiškėjams, deklaruojantiems gyvenamąją vietą Širvintų rajone, kurie kreipėsi dėl gyvenamųjų namų stogo dangoms sukeltų padarinių ir nustatyti kompensacijos dydį 6,13 Eur/m², kompensacijos dydį apvalinant iki sveikojo skaičiaus.

Svarbu pažymėti, jog nei iš protokolo turinio, nei iš kitų savivaldybės pateiktų dokumentų nėra aišku ar komisija, ar kiti atsakingi asmenys apskritai tikrino pareiškėjų prašymų pagrįstumą, kadangi apart pareiškėjų pateiktų prašymų, nėra jokios kitos informacijos (kaip turto vertinimo

⁹ Tai galėtų būti ženklesnė suma – 3000 Eur, 5000 Eur ar daugiau.

išvados, pareiškėjų darytos žalos nuotraukos, savivaldybės darbuotojų užpildyti apžiūros aktai ir kt.), kuri pagrįstų šios žalos atsiradimo/egzistavimo faktą. Tai iliustruoja antikorupciniu požiūriu ydingą Savivaldybės Rezervo aprašo 9 punkto formuluotę, kurioje nėra jokio reikalavimo pareiškėjams pateikti objektyvius, žalą pagrindžiančius dokumentus. Atsižvelgiant į tai, darytina išvada, jog iš 92 pareiškėjų, kuriems buvo kompensuota galimai patirta žala, iš tiesų neapibrėžta dalis galėjo jos ir nepatirti ir/ar patirti itin neženklią žalą, kadangi šių prašymų nepagrindžia jokia objektyvi dokumentacija.

Apibendrinant, pažymėtina, jog šis Savivaldybėse egzistuojantis antikorupciniu požiūriu ydingas teisinis reglamentavimas, leidžia pareiškėjams kompensuoti patirtus nuostolius, galimai ne visais atvejais tinkamai įvertinant ir įforminant šios žalos atsiradimo faktą ir/ar pobūdį. Praktikoje, žalos pagrįstumą (*net ne visais atvejais jis vertinamas, pagal Savivaldybių pateiktus dokumentus*) vertina Savivaldybės specialistai, kurie parengia lakoniškus, žalos atsiradimo, pagrįstumo ir dydžio, nedetalizuojančius apžiūros aktus, o atliekant šiuos vertinimus - galimai ir neturi specialių kompetencijų ir/ar įgaliojimų apskritai tai daryti, o atsakingos komisijos neturėtų vadovautis tokiais apžiūros aktais, kaip objektyviai pagrindžiančiais žalos dydį. Manytina, jog dėl šių aplinkybių visumos, galimos korupcijos pasireiškimo tikimybę keliančios hipotetinės situacijos, kaip pavyzdžiui, neteisėti susitarimai tarp pareiškėjų ir rangovų, pateikiant Savivaldybei dirbtinai sukeltą lokalinę sąmatą, siekiant pasipelnyti iš Rezervo lėšų. Savivaldybė šiuo atveju nereikalaujanti papildomai pagrįsti žalos dydį (pavyzdžiui, pareiškėjui pateikiant žalos vertinimo išvadą), tikėtina, galėtų vadovautis tokia lokaline sąmata kaip žalą objektyviai pagrindžiančiu dokumentu.

Atsižvelgiant į tai, siekiant eliminuoti bet kokias abejones dėl pareiškėjų prašomų sumų pagrįstumo, Savivaldybės turėtų įtvirtinti reikalavimą pareiškėjams pateikti žalos vertinimo ekspertų išvados, kai pavyzdžiui, žalos dydis galėtų būti laikomas ženkliu, viršijant 3000 Eur, 5000 Eur (ar kitą sąlyginai didesnę sumą). STT pažymi, jog tokia suma pateikiama kaip pavyzdys ir Savivaldybės, atsižvelgdamos į savo praktiką ar kitus savivaldoje egzistuojančius niuansus, gali pačios savo nuožiūra nustatyti šią sumą.

KRA atlikimo metu, Kretingos rajono savivaldybė nurodė, jog Rezervo lėšos turėtų būti skiriamos nuostoliams iš dalies apmokėti, o ne dokumentacijos parengimui ir/ar pateikimui dėl lėšų skyrimo/gavimo. Taip pat, reikalavimas, jog pareiškėjo patirtos žalos vertinimą gali atlikti tik atestuoti, nepriklausomi specialistai, pareikalautų ilgesnio termino dokumentų pateikimui ir papildomų lėšų pačiam pareiškėjui ar savivaldybei. Pažymėtina, jog STT nesiūlo Savivaldybėms pačioms organizuoti žalos vertinimo paslaugų, kadangi STT nuomone, ši prievolė yra pareiškėjo, kuris nori pretenduoti į žalos atlyginimą, diskrecijoje. Tuo pačiu, pažymime, jog turto vertinimas neturėtų būti atliekamas visais atvejais, kadangi egzistuojant nežymiai žalai (pavyzdžiui, iki 1000

Eur), tokį vertinimą atlikti nebūtų tikslinga ekonominio racionalumo prasme. Taip pat, atsižvelgiant, jog toks vertinimas pareikalautų papildomų išlaidų pareiškėjui, kaip ir nurodyta KRA, jį būtų galima organizuoti nuo ženklesnės (pavyzdžiui, 3000 Eur, 5000 Eur ir daugiau)¹⁰ prašomos žalos atlyginimo sumos, tam, jog nenukentėtų pareiškėjų interesai.

Manytina, jog 60 kalendorinių dienų terminas pareiškėjui suorganizuoti tokį žalos vertinimą (ar jį atlikti iki prašymo pateikimo dienos) yra pakankamas, kadangi šiuo atveju jau nebūtų rengiamos ir pateikiamos pareiškėjų sudarytos patirtos žalos atlyginimo sąmatos, kurias pareiškėjai pateikdavo iki šiol.

Išvada. Savivaldybės vidaus teisės aktuose formaliai yra įtvirtintas reikalavimas pareiškėjams pateikti žalą patvirtinančius dokumentus, tačiau faktiškai pateikiama dokumentacija dažnai nėra pakankama objektyviam žalos ar išlaidų įvertinimui, o egzistuojant pareiškėjų nesąžiningumui, gali ir suklaidinti žalą vertinančią savivaldybę. Kai kuriais atvejais, lėšos skiriamos ir pareiškėjui nepateikus visų dokumentų, kurie nurodyti savivaldybės vidaus teisiniame reglamentavime. Patirtos žalos vertinimą atlieka tam nekvalifikuoti ar atestuoti specialistai, o savivaldybės administracijos darbuotojai, kurie tikėtina neturi tam reikalingų kompetencijų ir/ar įgaliojimų. Šių aplinkybių visuma kelia korupcijos pasireiškimo tikimybę, kadangi kyla abejonių dėl nustatytos ir kompensuotos žalos pagrįstumo ar kitų neteisėtų susitarimų.

Pasiūlymai Tauragės rajono savivaldybei, Kretingos rajono savivaldybei, Telšių rajono savivaldybei ir Širvintų rajono savivaldybei:

1) Teisiniame reglamentavime įtvirtinti reikalavimą pareiškėjams pateikti objektyviai patirtą žalą pagrindžiančią dokumentaciją (*pavyzdžiui, nepriklausomų turtų vertintojų išvadas, patirtos žalos nuotraukas ir kt.*), kai prašoma suma viršija tam tikrą, savivaldybės nuožiūra nustatytą ribą (*pavyzdžiui 3000 Eur, 5000 Eur ir daugiau*).

2) Numatyti, jog patirtos žalos vertinimus gali atlikti tik atestuoti, nepriklausomi specialistai. Prašant kompensuoti mažesnes sumas (pavyzdžiui, iki 1000 Eur), žalos pagrįstumą galėtų vertinti atsakinga komisija.

¹⁰ Kaip minėta aukščiau, tai tik siūloma rekomendacinio pobūdžio suma. Savivaldybės **savo nuožiūra** gali numatyti ir kitas sumas, atsižvelgiant į pareiškėjų prašomų sumų vidurkius ir panašiai.

Pasiūlymas Tauragės rajono savivaldybei, Kretingos rajono savivaldybei, Telšių rajono savivaldybei, Širvintų rajono savivaldybei ir Šiaulių rajono savivaldybei:

1) Praktikoje vadovautis Rezervo aprašo nuostatomis ir reikalauti pareiškėjų pateikti visą reikalingą, žalą patvirtinančią dokumentaciją, nebent egzistuoja objektyvios aplinkybės, dėl kurių pareiškėjas negali to padaryti.

3.2. Reikalavimų ir kriterijų nebuvimas atsakingų komisijų nariams kelia korupcijos riziką (Kita antikorupcinė pastaba).

Tauragės rajono savivaldybės Rezervo aprašo 12 punktą numato, jog *pareiškėjų prašymus nagrinėja Savivaldybės mero potvarkiu sudaryta komisija*. Kretingos rajono savivaldybės Rezervo aprašo 8 punktą numato, jog *Savivaldybės mero pavedimu prašymus nagrinėja atitinkami Savivaldybės administracijos skyriai pagal konkrečią veiklos sritį¹¹*. Šiaulių rajono savivaldybės Rezervo aprašo 20 punktą numato, jog *prašymus nagrinėja Savivaldybės mero potvarkiu sudaryta komisija, išskyrus atvejus, kai Komisijos sukviesti neįmanoma dėl objektyvių priežasčių. Tokiu atveju sprendimą priima Savivaldybės meras*. Širvintų rajono savivaldybės Rezervo aprašo 8 punktą numato, jog *Savivaldybės mero pavedimu prašymus nagrinėja Savivaldybės administracija. Prašymai nagrinėjami Lietuvos Respublikos Vyriausybės tvirtinamų Asmenų prašymų ir skundų nagrinėjimo viešojo administravimo subjektuose taisyklių nustatyta tvarka*. Telšių rajono savivaldybės Rezervo aprašo 10 punktą numato, jog *pateiktus prašymus nagrinėja mero potvarkiu sudaryta komisija*.

Konstatuotina, jog Savivaldybių komisijoms, dalyvaujančioms Rezervo lėšų skirstymo procese, nėra reglamentuotų reikalavimų ir kriterijų šių komisijos nariams, o tiksliau – apskritai nėra įtvirtinta kokius kriterijus (pavyzdžiui, išsilavinimas, kvalifikacija ar specialios žinios) turi atitikti į komisiją skiriami asmenys, kokiais atvejais yra keičiama ar rotuojama komisija ir kt.

Taip pat, Savivaldybių teisinis reglamentavimas, kuris numato, jog prašymus nagrinėja Savivaldybės administracija ir/ar atsakingas jos skyrius, yra ydinga antikorupciniu požiūriu, kadangi teoriškai paveikti vieno skyriaus specialistus (pavyzdžiui, per skyriaus vedėją), siekiant asmeninės ar

¹¹ To paties aprašo 10 punkte numatyta, kad padarytus nuostolius ir žalą (gaisrų, stichinių nelaimių ir kitų įvykių padariniams likviduoti ir jų padarytiems nuostoliams iš dalies apmokėti) pagal atitinkamo Savivaldybės administracijos skyriaus pateiktus dokumentus įvertina Savivaldybės mero potvarkiu sudaryta 5 narių nuolatinė komisija, kuri teikia siūlymus Savivaldybės merui dėl nuostolių ir žalos atlyginimo. Savivaldybės administracijos atitinkamas skyrius nagrinėja tik pareiškėjo pateiktą dokumentų atitiktą Kretingos rajono savivaldybės Rezervo aprašui. Komisijos sudėtis: Savivaldybės meras, Civilinės saugos ir viešosios tvarkos, Ekonomikos ir biudžeto, Juridinio skyriaus darbuotojai bei seniūnijos, kurios teritorijoje gyvena prašymą pateikęs asmuo, seniūnas.

kitų suinteresuotų asmenų naudos, yra ženkliai paprasčiau, nei visą komisiją, kuri sudaryta iš skirtingų srities specialistų.

Manytina, jog atitinkamų, aiškiai išreikštų kriterijų reikalavimo reglamentavimas padėtų užtikrinti Savivaldybių komisijų narių priimamų sprendimų kokybę, teoriškai eliminuotų galimybę į komisijos sudėtį paskirti selektyviai pasirinktą specialistą ir eliminuotų kitas potencialias korupcijos rizikas.

Išvada. Savivaldybių komisijų, dalyvaujančių Rezervo lėšų skirstymo procese, sudaryme trūksta aiškių ir konkrečių reikalavimų komisijos nariams. Dabartinė praktika, kai nėra nustatytų kriterijų dėl komisijos narių išsilavinimo, kvalifikacijos, užimamų pareigų ar kompetencijų, kelia korupcijos riziką, kadangi gali paskatinti selektyvų komisijos narių paskyrimą, kai sprendimus priima asmenys, neturintys reikiamų žinių arba turi asmeninių interesų, kurie gali paveikti objektyvumą ir sprendimų skaidrumą. Toks sistemos neaiškumas didina riziką, kad savivaldybės lėšos bus naudojamos neefektyviai, neobjektyviai ir galimai neteisėtai.

Pasiūlymai Tauragės rajono savivaldybei, Telšių rajono savivaldybei, Širvintų rajono savivaldybei ir Šiaulių rajono savivaldybei:

1) Atsisakyti praktikos, jog pareiškėjų prašymus nagrinėja atsakingas skyrius, o ne sudaryta komisija.

2) Tikslinti Savivaldybių komisijų sudarymo tvarką, nustatant kokius kriterijus ar reikalavimus (pavyzdžiui, išsilavinimas, einamos pareigos, patirtis ir kt.) turi atitikti kiekvienas į komisiją skiriamas narys.

3.3. Neįtvirtinta aiški Rezervo lėšų skirstymo tvarka, todėl nėra aišku ar kompensuojamos sumos dėl tų pačių aplinkybių varijuoja pagrįstai (*kritinė antikorupcinė pastaba*).

Analizuojant Savivaldybių Rezervo aprašų turinį, pastebėta, jog savivaldybės nėra numačiusios aiškios ir apibrėžtos Rezervo lėšų skirstymo tvarkos. Dažniausiai nėra apibrėžta nei žalos atlyginimo apskaičiavimo metodika, nei nustatyti konkretūs dydžių limitai – nei absoliučia suma, nei procentine išraiška. Taip pat, kadangi pagal teisinį reglamentavimą yra numatyta, jog asmenims kompensuojama dalis patirtų nuostolių, šie dydžiai taip pat nėra detalizuojami. Tai lemia korupcijos pasireiškimo tikimybę ir riziką dėl sprendimų skirti išmokas subjektyvumo, todėl atlyginamos žalos dydis dėl tų pačių aplinkybių itin varijuoja. Savivaldybių reglamentavime įtvirtinta

nuostata, jog Rezervo lėšos skiriamos ir dydis nustatomas Savivaldybės mero potvarkiu. Tokiu būdu, savivaldybės meras turi absoliučią diskreciją skirti bet kokią sumą žalą patyrusiam pareiškėjui.

Pavyzdžiui, Tauragės rajono savivaldybės sudaryta komisija dėl stichinės liūtės padarytų nuostolių, sporto klubui „Tauris“ rekomendavo skirti 5900 Eur (*pareiškėjas prašė skirti 7218 Eur, reiškia buvo tenkinta beveik 82 proc. prašomos sumos*), o tuo tarpu sporto klubui „SC Kova“ rekomendavo skirti 3500 Eur (*pareiškėjas prašė skirti 3600 Eur, reiškia buvo tenkinta virš 97 proc. prašomos sumos*). Jokios objektyvios dokumentacijos nebuvo pateikta, t. y. pareiškėjai tik pateikė prašymus ir lokales sąmatas už darbus. Komisija vadovavosi Tauragės rajono savivaldybės administracijos specialistų parengtu apžiūros aktu, tačiau, kaip minėta (*žr. KRA 3.1. skyrių*), šių apžiūrų turinys itin lakoniškas, nedetalizuojantis žalos pobūdžio ir jos masto, iš esmės apsiribojant žalos konstatavimo faktu. Todėl kvestionuotina, kodėl procentine išraiška pareiškėjų prašymai buvo tenkinti skirtinga apimtimi – lieka neaišku.

Šiaulių rajono savivaldybė dėl gaisro metu kilusios žalos pareiškėjai K. L. rekomendavo skirti 300 Eur, pareiškėjai V. G. rekomendavo skirti 2000 Eur, pareiškėjai G. M. rekomendavo skirti 600 Eur, pareiškėjui S. S. rekomendavo skirti 3000 Eur. Pavyzdžiui, pareiškėjo S. S. atveju, buvo pasiūlyta kompensuoti 79 proc. prašomos žalos (3000 Eur iš prašytų 3813,63 Eur), o pareiškėjai J. L. siūlė kompensuoti 90 proc. žalos (prašė 15151,51 Eur, siūlė kompensuoti 13636,36 Eur). Nors šiuo atveju žalos atlyginimo suma skirta pagal turto vertintojo išvadą, teisinis reglamentavimas nenumato aiškios lėšų skirstymo tvarkos¹², todėl teoriškai komisija gali ir neatsižvelgti į išvadoje nurodytą sumą ir atlyginti mažesnę ar didesnę prašomos sumos dalį.

Kretingos rajono savivaldybė dėl gaisro metu kilusios žalos pareiškėjai G. G. skyrė 2000 Eur, pareiškėjui P. R. skyrė 500 Eur, pareiškėjai I. J. skyrė 8000 Eur, pareiškėjai D. N. skyrė 4000 Eur. Šiais atvejais iš pareiškėjų buvo pateikta taip pat tik patirtų išlaidų dokumentai, o protokoluose, kuriuose nagrinėti minėti klausimai, net nenurodoma, kokią sumą prašo padengti pareiškėjai, todėl paskirtų lėšų sumos dydis ar dalis gali būti kvestionuojami dėl sprendimų objektyvumo.

Šiuo atveju nėra neigiama tikimybė, jog pareiškėjų patirtos žalos mastai gali skirtis (*pavyzdžiui, išdegus didesniam statinio plotui ir t.t.*), tačiau neegzistuojant objektyviai lėšų skirstymo tvarkai, tokie sumų skirtumai gali indikuoti ir galimas korupcijos rizikas šiame procese, kaip pagal absoliučią diskreciją gali varijuoti pareiškėjo prašomos kompensacijos dalis, kuri yra tenkinama.

Kaip ir minėta aukščiau, analizuotu laikotarpiu, mero rezervo lėšos Telšių rajono savivaldybėje išskirtos tik nuo 2023 m. balandžio 1 d., o šios lėšos pagal savivaldybės pateiktą informaciją nuo to laikotarpio panaudotos nebuvo, Širvintų rajono savivaldybėje šios lėšos

¹² Tuo pačiu ir imperatyvios nuostatos, jog pareiškėjui pateikiant turto vertinimo išvadą, komisija išimtinai vadovaujasi išvadoje numatytais sumomis.

panaudotos tik pagal 2023 m. lapkričio 20 d. protokolą, tenkinus 92 pareiškėjų prašymus. Svarbu pažymėti, jog šios dvi savivaldybės taip pat teisiniame reglamentavime nėra išskyrusios aiškios lėšų skyrimo apskaičiavimo tvarkos, todėl minėtos rizikos galioja ir šiais atvejais.

Pažymėtina ir tai, jog nei vienoje Savivaldybėje nėra numatytų prašomos kompensacijos sumos „lubų“ (didžiausių leistinių sumų), o tai taip pat gali kelti korupcijos riziką, kai vienam asmeniui gali būti paskiriama visa metinio biudžeto dalis. Pavyzdžiui, kaip nurodyta aukščiau, dauguma sumų savo esme nelaikytinimos itin didelėmis ir lėšos tarp pareiškėjų paskirstomas proporcingai¹³, tačiau egzistuoja ir skirtinga praktika – Komisijos, sudarytos Tauragės rajono savivaldybės mero 2024 m. birželio 5 d. potvarkiu Nr. 4T-445 „Dėl komisijos, pasiūlymams dėl lėšų skyrimo iš Tauragės rajono savivaldybės mero rezervo teikti, sudarymo“ 2024 m. birželio 19 d. protokoliniu nutarimu, Tauragės rajono savivaldybės administracijai Komisija rekomendavo skirti net 66 073 Eur Jūros upės šlaito nuošliaužos padarinių šalinimo, sutvirtinimo ir projektavimo darbams atlikti. Svarbu pažymėti, jog šiuo atveju, taip pat nėra kvestionuojamas šių lėšų skyrimo poreikis, tačiau toks atvejis iliustruoja, jog nesant tokiu išmokų „lubų“ (ar kitos priemonės, kriterijų, kurie apribotų galimybes itin didelę sumą skirti vienam asmeniui ar objektui), kyla rizika, jog potencialiai nepagrįstai vienu atveju būtų išmokama neproporcinga suma.

Be kita ko, nustatyta, jog Savivaldybių Rezervų aprašuose nėra įtvirtintų lėšų skyrimų prioritetų, todėl egzistuojant atvejams, kai pareiškėjų prašomų kompensacijų dydis viršytų turimą biudžetą, būtų galima kvestionuoti sprendimo objektyvumą, kadangi teisinis reglamentavimas šių situacijų nesureguliuoja, nebūtų aišku kurių pareiškėjų prašymai prioritetine tvarka būtų tenkinami pirmiau. Kretingos rajono savivaldybė nurodė, jog jų Rezervo aprašo 12 punkte numatyta, kad *Komisija, (...), atsižvelgdama į tais metais patvirtintą mero rezervo dydį, gali siūlyti Savivaldybės merui skirti proporcingai mažesnę lėšų sumą nuostoliams atlyginti*. STT nuomone, toks reglamentavimas referuoja į kintantį Rezervo dydį, kuris surenkamas nuo atitinkamos savivaldybės tų metų biudžeto dalies ir tiesiogiai nesprensdžia atvejų, kuomet prašomos sumos viršytų turimą Rezervo biudžetą. Neegzistuojant aiškiai tvarkai, Savivaldybės hipotetiškai turėtų diskreciją selektyviai ir neproporcingai tenkinti skirtingus prašymus ir/ar juos atmesti, motyvuojant šių lėšų trūkumu.

Išvada. Savivaldybių Rezervo lėšų skirstymas yra itin neapibrėžtas ir pasižymi itin didele atsakingų subjektų diskrecija šiame procese. Savivaldybės nėra teisiniame reglamentavime įtvirtinusios aiškių kriterijų, apskaičiavimo metodikų ar lėšų ribų („lubų“), pagal kurias būtų

¹³ Kaip nurodyta aukščiau, sumos dažniausiai varijuoja nuo kelių šimtų iki kelių tūkstančių eurų.

sprendžiama dėl žalos atlyginimo dydžio. Išmokos skiriamos mero potvarkiu be neginčijamai objektyvios ir vienodos metodikos, todėl tai kelia korupcijos riziką priimamų sprendimų šališkumui.

Pasiūlymai Tauragės rajono savivaldybei, Kretingos rajono savivaldybei, Telšių rajono savivaldybei, Širvintų rajono savivaldybei ir Šiaulių rajono savivaldybei:

1) Teisiniame reglamentavime įtvirtinti lėšų skirstymo metodiką (*pavyzdžiui, lėšų dydis koreliuoja remiantis turto vertintojų išvadomis ar kitais objektyviais dokumentais*).

2) Įtvirtinti aiškius skiriamų lėšų dydžius ar maksimalius režius (*pavyzdžiui, nustatyti ribas procentais nuo nustatytos žalos ar fiksuotomis sumomis ir kt.*).

3) Nustatyti pareiškėjų prioritetinius kriterijus, kurie būtų taikomi tais atvejais, kai neužtenka Rezervo lėšų patenkinti visų prašymų.

3.4. Antikorupcinio požiūriu ydingas teisinis reglamentavimas įgalina galimai netinkamą Rezervo lėšų panaudojimo praktiką, kai šios lėšos skiriamos viešųjų pirkimų būdu įsigytoms paslaugoms apmokėti, o ne asmenų nuostoliams kompensuoti (*kritinė antikorupcinė pastaba*).

Savo esme, mero rezervo lėšų paskirtis dažniausiai yra nenumatytoms, skubioms, neatidėliotinėms, bet ne reguliarioms ar suplanuotoms išlaidoms. Rezervo lėšos skirtos reaguoti į krizes (ekstremalias situacijas, stichines nelaimes ir pan.), kad savivaldybė galėtų greitai padėti gyventojams ar pašalinti jų sukeltus padarinius. Kaip minėta, Lietuvos Respublikos biudžeto sandaros įstatymo 15 straipsnio 2 dalies nuostatos numato, jog mero rezervo lėšos naudojamos savivaldybės tarybos nustatyta tvarka: *1) ekstremaliosioms situacijoms ir (arba) ekstremaliesiems įvykiams likviduoti, jų padariniams šalinti ir padarytiems nuostoliams iš dalies kompensuoti; 2) gaisrų, stichinių nelaimių ir kitų įvykių padariniams likviduoti ir jų padarytiems nuostoliams iš dalies kompensuoti; 3) dėl nepaprastosios padėties atsiradusioms išlaidoms iš dalies apmokėti ir (arba) jos padariniams šalinti.*

Teigtina, jog šie punktai leidžia įvairiai interpretuoti lėšų panaudojimo atvejus. Loginė ir lingvistinė šių punktų analizė suponuoja, jog dėl ekstremalios situacijos, stichinių nelaimių ir nepaprastosios padėties atsiradusioms išlaidoms iš dalies apmokėti ir (arba) jos padariniams šalinti, lėšos ir turėtų būti skiriamos pagal šią paskirtį, t. y. kompensuoti asmenų patirtus nuostolius, atstatyti infrastruktūrą, savivaldybės ekstremaliųjų situacijų komisijų veiklos finansavimas, papildomų darbo valandų ar viršvalandžių apmokėjimas darbuotojams ir kt.

Manytina, jog visais atvejais šios išlaidos turi būti nenumatytos, neatidėliotinos, turinčios tiesioginį priežastinį ryšį su nepaprastąja ar kita neatidėliotina padėtimi.

Analizuojant savivaldybių teisinį reglamentavimą ir jo praktinį įgyvendinimą, nustatyta, jog Šiaulių rajono savivaldybės Rezervo aprašo 17 punktą numato, jog *Savivaldybei paskelbus dėl ekstremalios situacijos, ekstremalaus įvykio, stichinės nelaimės žalos ekspertų paslaugos pirkimą organizuoja Savivaldybės administracija ir išlaidos gali būti dengiamos iš Rezervo lėšų*. Būtent šis punktas ir buvo realizuotas 2024 m. gruodžio 3 d. *Nuolatinės komisijos mero rezervo lėšų skyrimo prašymams nagrinėti ir pasiūlymams teikti*, posėdžio metu, kuomet viešųjų pirkimų procedūroms apmokėti buvo panaudota 11011 Eur mero rezervo lėšų:

DARBOTVARKĖ:

1. Sąskaitų apmokėjimas už suteiktas žalos ekspertų nuostoliams nustatyti paslaugas iš Šiaulių rajono savivaldybės Mero rezervo.

NUTARTA: Patvirtinti darbotvarkę.

BALSAVO: UŽ – 5, PRIEŠ – 0, SUSILAIKĖ – 0.

SVARSTYTA:

1. Šiaulių rajone, Šiaulių kaimiškojoje seniūnijoje 2024 m. liepos mėn. 13 d. apie (16.00-17.00 val.) užklupo stiprus vėjas – viesulas. Lietuvos hidrometeorologijos tarnybos prie Aplinkos ministerijos pateiktoje pažymoje „Dėl pavojingų meteorologinių reiškinių rodiklių patvirtinimo“, remiantis meteorologinių radarų duomenimis ir gyventojų pranešimais Kelmės ir Šiaulių regionuose užfiksuotas katastrofinis meteorologinis reiškinys - labai smarkus vėjas – 2 viesulai, kurių intensyvumas gali būti priskiriamas F2 klasei (Tedo Fujitos F skalė). Remiantis informacija apie padarytą žalą, vėjo greitis viesuluose galėjo siekti 60-70 m/s. Šiaulių rajono savivaldybė pirkimo būdu žalos vertinimo paslaugą. Konkursą laimėjo Tiekėjas pateikė išvadas žalos ekspertų dėl gyventojų objekto atkuriamųjų kaštų - nuostolių nustatymo. Įvertinus išlaidas patvirtinančius dokumentus už suteiktas paslaugas reikia sumokėti 11011,00 Eur.

NUTARTA:

Vadovaujantis Šiaulių rajono savivaldybės Mero rezervo lėšų naudojimo tvarkos III skyriaus 17 punktu „Savivaldybei paskelbus dėl ekstremalios situacijos, ekstremalaus įvykio, stichinės nelaimės žalos ekspertų paslaugos pirkimą organizuoja Savivaldybės administracija ir išlaidos gali būti dengiamos iš Rezervo lėšų. Žalos ekspertų paslaugos atliekamos gavus asmens sutikimą dėl jo asmens duomenų patikrinimo valstybiniuose registruose“.

Komisija, atsižvelgdama į gautą informaciją, įvertinus pateiktus dokumentus ir Šiaulių rajono savivaldybės Mero rezervo lėšų naudojimo tvarkos nuostatas, siūlo Šiaulių rajono savivaldybės merui skirti už suteiktas žalos ekspertų nuostoliams nustatyti paslaugas 11011,00 Eur iš Šiaulių rajono savivaldybės administracijos Mero Rezervo lėšų.

BALSAVO: UŽ – 5, PRIEŠ – 0, SUSILAIKĖ – 0.

Komisijos pirmininkė

Komisijos sekretorė

2024 m. gruodžio 3 d. Nuolatinės komisijos mero rezervo lėšų skyrimo prašymams nagrinėti ir pasiūlymams teikti, posėdžio protokolo ištrauka.

Taip pat, Šiaulių rajono savivaldybės Rezervo aprašo 18 punktą numato, jog *Gaisro atveju žalos ekspertų paslaugos pirkimą organizuoja žalą patyręs asmuo, o išlaidos iš dalies dengiamos iš*

Rezervo lėšų. Kodėl būtent atskiriama gaisro ir kitų stichinių nelaimių sukelta žala, sunku pagrįsti teisiniu ar loginiu aspektu, nes gaisrą taip pat gali sukelti stichinė nelaimė – pavyzdžiui, žaibas.

Manytina, jog viešųjų pirkimų procedūros ir mero rezervo lėšų naudojimas – atskiri procesai su skirtingais tikslais, kadangi viešieji pirkimai – savo esme yra planinis procesas, kuris yra reguliuojamas Viešųjų pirkimų įstatymu ir jo pagrindinis tikslas yra užtikrinti skaidrumą ir konkurenciją, racionalų ir efektyvų viešųjų lėšų naudojimą. Atvejai, kai Savivaldybė apmoka viešųjų pirkimų procedūras iš Rezervo lėšų nėra savaime kritikuotini, kadangi šioje vietoje Savivaldybei iš esmės neegzistuoja kitokie įrankiai savo iniciatyva siekti padengti ir/ar pašalinti nuostolius. Visgi, Savivaldybės siekis apmokėti žalos vertinimo paslaugas, kai kitais atvejais, pagal Savivaldybės reglamentavimą, tai numatyta pareiškėjo diskrecijoje – manytina prasilenkia su aukščiau įvardintais tikslais ir gali būti laikoma ydinga praktika antikorupciniu požiūriu, kadangi Savivaldybė turėtų būti suinteresuota tiesiogine Rezervo lėšų paskirtimi – žalos kompensavimu, o ne privačių asmenų su prašymu susijusių išlaidų padengimu. Kadangi kaip minėta, mero rezervo lėšos pagal savo prigimtį yra skirtos netikėtoms, nenumatytoms aplinkybėms, kai būtina nedelsiant reaguoti - likviduoti ekstremalių situacijų padarinius, kompensuoti skubius gyventojų nuostolius ar padėti nukentėjusiesiems, užtikrinti neatidėliotiną infrastruktūros atstatymą ar kitus neatidėliotinus veiksmus.

Šis atvejis kelia korupcijos pasireiškimo tikimybę, kadangi rezervo lėšų naudojimo tikslas – likviduoti ekstremalių situacijų, stichinių nelaimių padarinius. Nors tokių viešųjų pirkimų procedūrų finansavimas galėtų būti netiesiogiai sietinas su šiais tikslais svarbu pažymėti, jog Rezervo lėšų lėšos yra ribotos¹⁴, todėl finansuojant viešųjų pirkimų procedūras, proporcingai yra mažinama galimybė kompensuoti asmenų, patyrusių žalą, nuostolius.

Šiuo atveju, taip pat, gali būti kvestionuojamas ir poreikis atlikti tokį pirkimą, kadangi buvo vertinta pareiškėjų patirta žala, o tai turėtų būti paties pareiškėjo finansuojamas ir kartu su prašymu pateikiamas dokumentas. Tai savaime prieštarauja ir Šiaulių rajono savivaldybės Rezervo aprašo 18 punktui, kadangi kaip minėta, šiuo atveju *žalos ekspertų paslaugos pirkimą organizuoja žalą patyręs asmuo, o išlaidos iš dalies dengiamos iš Rezervo lėšų.*

Be kita ko, tokia praktika galimai ne tik iškreipia ekstremalių situacijų sąvokos taikymą, bet ir mažina visuomenės pasitikėjimą institucijomis, ypač kai matoma, kad lėšos skiriamos ne tiesioginei pagalbai ar infrastruktūros atstatymui, o savivaldybės administracijos veiklai finansuoti.

¹⁴ Pagal Lietuvos Respublikos biudžeto sandaros įstatymo 15 straipsnio 1 dalį, Savivaldybės sudaro mero rezervą, kuris turi būti ne mažesnis kaip 0,25 procento ir ne didesnis kaip 1 procentas patvirtintų savivaldybės biudžeto pajamų (neįskaitant valstybės dotacijų savivaldybių biudžetams).

Išvada. Savivaldybėje nustatyta praktika, kai mero rezervo lėšos naudojamos viešųjų pirkimų procedūroms finansuoti, kelia korupcijos pasireiškimo tikimybę, kadangi Rezervo lėšos savo esme yra skirtos nenumatytoms, ekstremalioms ir neatidėliotinoms situacijoms. Viešųjų pirkimų procedūrų finansavimas, kai tam galimai nėra tiesioginio poreikio ir/ar tai prasilenkia su galiojančiu Savivaldybės teisiniu reglamentavimu, sumažina galimybes Savivaldybei kompensuoti asmenų patirtus nuostolius, o tai iš esmės prieštarauja Rezervo lėšų tikslui - ekstremalių situacijų, stichinių nelaimių ir dėl nepaprastosios padėties atsiradusioms išlaidoms iš dalies apmokėti ir (arba) jų padariniams šalinti. Taip pat, tokia praktika kelia riziką, jog bus iškreiptas ekstremalios situacijos sampratos taikymas, sumažintas viešųjų pirkimų skaidrumas taikant neskelbiamus ar riboto konkurso pirkimus ir kt.

Pasiūlymai Šiaulių rajono savivaldybei:

1) Įprasta tvarka, nenaudoti Rezervo lėšų ne pagal jų tiesioginę paskirtį ir poreikį, t. y. viešųjų pirkimų procedūrų finansavimui, kurios tiesiogiai neatlygina/nesumažina žalos padarinių, tačiau teikia finansinę naudą privatiems asmenims, nebent teisiniame reglamentavime aiškiai numatant objektyviai išimtines situacijas (kaip pavyzdžiui, pasaulinės COVID-19 pandemijos atveju ir kt.).

2) Panaikinti nepagrįstą skirtį tarp gaisro ir kitų stichinių nelaimių atvejų – visais atvejais žalos vertinimo paslaugos turėtų būti organizuojamos pareiškėjų, o savivaldybė galėtų kompensuoti tik patirtas išlaidas pagal pateiktus dokumentus, jau tenkinus pareiškėjų prašymą ir esant objektyvioms aplinkybėms.

3.5. Ne visose savivaldybėse egzistuoja vieninga praktika dėl Rezervo lėšų skyrimo apdrausto turto atveju (*kita antikorupcinė pastaba*).

Tauragės rajono savivaldybės Rezervo aprašo 10 punktas, Kretingos rajono savivaldybės Rezervo aprašo 5 punktas, Telšių rajono savivaldybės Rezervo aprašo 7 punktas numato, jog *mero rezervo lėšos skiriamos fiziniams ir (arba) juridiniams asmenims tais atvejais, jeigu nuosavybės teise priklausantis nekilnojamasis turtas nebuvo apdraustas ir nėra gauta draudimo išmoka arba nebuvo gautos išmokos iš Savivaldybės biudžeto patirtiems nuostoliams kompensuoti.*

Tuo tarpu, Šiaulių rajono savivaldybės Rezervo aprašo nuostatos leidžia skirti išmoką ir tais atvejais, kai pareiškėjo patirti nuostoliai yra kompensuojami (iš dalies ar nepilnai) draudimo bendrovės lėšomis. Aprašo 10.3 punkte nurodoma, jog *pareiškėjas prašyme, be kita ko, turi nurodyti priežastis, dėl kurių turtas, už kurį prašoma suteikti Savivaldybės paramą, žalos atsiradimo metu*

nebuvo apdraustas, o jei buvo apdraustas – informaciją apie draudimo išmoką. Aprašo 16 punktas papildo šią nuostatą, numatant, jog Savivaldybės paramos suma negali būti didesnė nei skirtumas tarp žalos dydžio ir draudimo išmokos, jei prašoma suteikti Savivaldybės paramą už turtą, kuris žalos atsiradimo metu buvo apdraustas ir už kurį gauta draudimo išmoka.

Manytina, jog griežtai taikomas draudimas gauti paramą apdrausto turto atveju gali diskriminuoti pareiškėjus, kurie elgiasi atsakingai ir apdairiai apdrausdami savo turtą. Be kita ko, toks reglamentavimas gali sukurti atvirkštinį poveikį - skatinant asmenis nesidrausti savo turto, manant, jog Savivaldybės bet kokių atveju kompensuotų jų nuostolius, netiesiogiai sukuriant sisteminių rizikos perkėlimą viešajam sektoriui.

Teigtina, jog ekstremalių situacijų, stichinių nelaimių sukelti padariniai gali turėti nevienodas pasekmes dėl asmenų pasirinkimų, kurie nusprendžia drausti ar nedrausti savo turtą. Jeigu vienam asmeniui, kuris elgėsi atsakingai (apdraudė turtą), parama nesuteikiama, o kitam – suteikiama, tai galima vertinti kaip atsakingo asmens „nubaudimą“ už jo apdairų elgesį, o tai diskredituoja viešąją paramos sistemą. Tokia sistema gali būti traktuojama kaip neskaidri ir diskriminuojanti, nes sprendimai grindžiami ne objektyviu patirtų nuostolių faktu, bet formalumu – ar pareiškėjas apdraudė savo turtą. Griežtai draudžiant apdrausto turto kompensavimą, pareiškėjai gali būti skatinami net nuslėpti apdrausto turto statusą, kadangi nėra aišku kaip Savivaldybės apskritai patikrintų faktą, jog asmuo nėra apsidraudęs turto, taip sukuriant „dvigubo kompensavimo“ riziką ar kitus fiktyvius susitarimus.

Todėl Savivaldybėms siūlytina leisti skirti Rezervo lėšas apdrausto turto atveju, numatant, jog Rezervo lėšų išmokos suma negali viršyti draudimo bendrovės išmokos ir nustatytos žalos santykio. Draudžiant paramą vien pagal formalų „apdraustas/neapdraustas“ kriterijų, Savivaldybės atsisako galimybės sutaupyti viešojo sektoriaus lėšas, skatinti asmenų neapdairų elgesio modelį ir kitus neteisėtus susitarimus.

Išvada. Draudimas skirti Rezervo lėšas apdrausto turto atveju, nors ir siekia išvengti dvigubo finansavimo rizikos, gali kelti kitų reikšmingų korupcijos rizikų, kadangi tokia praktika gali skatinti pareiškėjus slėpti turto draudimo faktą, atsisakyti draudimo apskritai arba manipuliuoti pateikiama informacija, taip siekiant neteisėtai gauti savivaldybės paramą.

Pasiūlymai Tauragės rajono savivaldybei, Kretingos rajono savivaldybei, Telšių rajono savivaldybei:

1) Panaikinti draudimą skirti Rezervo lėšas apdrausto turto atveju, įtvirtinant kad paramos suma apdrausto turto atveju negali viršyti faktinio žalos dydžio skirtumo, likusio po draudimo išmokos.

2) Įpareigoti pareiškėjus pateikti oficialius dokumentus apie draudimo sutartį, išmokos dydį ir sprendimą dėl išmokos skyrimo.

Pasiūlymas Širvintų rajono savivaldybei:

1) Apskritai reglamentuoti situacijas dėl Rezervo lėšų skyrimo tais atvejais, kai pareiškėjų turtas yra apdraustas.

3.6. Savivaldybėse neegzistuoja Rezervo lėšų gavėjų viešinimo tvarka (kita antikorupcinė pastaba).

Pagal Vietos savivaldos įstatyme įtvirtintą viešumo principą, savivaldybė savo interneto svetainėje teikia ir nuolat atnaujina informaciją, susijusią su savivaldybės veikla¹⁵.

Informacijos viešinimo reikalavimus Įstaigoms nustato Bendrųjų reikalavimų valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų interneto svetainėms ir mobiliosioms programoms aprašas¹⁶. Visos įstaigos, kurios pavaldžios institucijoms, arba kurių dalininkais yra valstybė, privalo sukurti visuomenės poreikius atitinkančią įstaigos interneto svetainę, kurioje turi būti Bendrųjų reikalavimų valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų interneto svetainėms ir mobiliosioms programoms apraše nurodyti skyriai ir skiltys bei turi būti skelbiama aktuali ir galiojanti informacija¹⁷. Atsižvelgdamos į veiklos srities specifiką, siekiant didesnio veiklos skaidrumo, Savivaldybės gali skelbti ir kitą informaciją apie savo veiklą savo interneto svetainėse.

Susipažinus su savivaldybių Rezervo aprašų turiniu, galima matyti, jog nei vienu atveju nėra įtvirtinta aiški mero rezervo lėšų skirstymo veiklos viešinimo tvarka.

Manytina, jog viešinti Rezervo lėšų skirstymo procesus savivaldybių interneto svetainėse yra svarbu dėl kelių esminių priežasčių. Pirmiausia, tai užtikrina informacijos viešumą ir skaidrumą, o tai veikia kaip korupcijos prevencijos priemonė – kai informacija apie paskirtas lėšas prieinama viešai, suinteresuoti asmenys turi galimybę susipažinti su lėšų skirstymo procesu, sumažėja galimybė piktnaudžiauti ar proteguoti asmenų interesus. Kartu tai stiprina institucijų atskaitomybę visuomenei, kadangi Savivaldybės gyventojai turi teisę žinoti, kaip šios lėšos yra naudojamos.

Be kita ko, pastebėta, jog analizuotų savivaldybių interneto svetainėse nėra galimybės apskritai susipažinti ar gauti lengvai prieinamos informacijos apie Rezervo lėšas, todėl tikėtina, jog

¹⁵ Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo 4 straipsnio 15 punktas.

¹⁶ Prieiga internete: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.209540/asr>.

¹⁷ Bendrųjų reikalavimų valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų interneto svetainėms ir mobiliosioms programoms aprašo 1 punktas.

pavyzdžiui, Telšių rajono savivaldybėje šios lėšos galėjo būti daug labiau naudojamos visuomenės poreikiams, tačiau Savivaldybės pateiktais duomenimis - nuo 2023 m. šios lėšos nebuvo panaudotos apskritai. Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento duomenimis¹⁸, vien per 2024 m. sausio 1 d. - gegužės 31 d. laikotarpį, Telšių rajone kilo 49 gaisrai.

Manytina, jog nėra objektyvių priežasčių, kodėl tokia informacija negalėtų būti viešinama, nepažeidžiant Asmens duomenų apsaugos reikalavimų, kaip tai daroma kitose savivaldybėse¹⁹, arba pavyzdžiui, su socialinio būsto laukiančių asmenų sąrašais²⁰. Pažymėtina, jog vien savivaldybės mero potvarkių skelbimas įstatymų nustatyta tvarka, neužtikrina šio proceso viešumo, kadangi tokia viešinimo forma nėra lengvai prieinama ir suprantama savivaldybės gyventojams.

Išvada. Savivaldybių interneto svetainėse neviešinama išsami ir aiški informacija apie mero rezervo lėšų skirstymą, nors teisės aktai numato pareigą užtikrinti savivaldybės veiklos skaidrumą ir informacijos viešumą. Tai sudaro prielaidas galimam piktnaudžiavimui, interesų protegavimui, o visuomenė negali susipažinti su sprendimais dėl Rezervo lėšų paskirstymo.

Pasiūlymai Tauragės rajono savivaldybei, Kretingos rajono savivaldybei, Telšių rajono savivaldybei, Širvintų rajono savivaldybei ir Šiaulių rajono savivaldybei:

1) Teisiniame reglamentavime įtvirtinti Rezervo lėšų panaudojimo viešinimo tvarką (pavyzdžiui, numatant pareiškėjo nuasmenintus duomenis, prašymo pagrindą, žalos pobūdį, paskirtą sumą, sprendimo pagrindimą ir kt.).

2) Rengti ir skelbti metines Rezervo lėšų panaudojimo ataskaitas.

3) Esant galimybei ir poreikiui, sukurti standartinę skiltį savivaldybių interneto svetainėse „Mero rezervas“, kurioje galėtų būti: bendra informacija apie mero rezervą, duomenys apie paskirtas sumas, paraiškas, nuorodos į atitinkamus savivaldybės tarybos sprendimus ir kt.

3.7. Teisiniame reglamentavime neapibrėžtas sprendimo (ne)skirti Rezervo lėšas priėmimo procesas (kritinė antikorupcinė pastaba).

Kaip minėta aukščiau, vertinant savivaldybių Rezervo aprašus, nustatyta, jog visose Savivaldybėse iš esmės egzistuoja tokia sprendimo, skirti Rezervo lėšas, tvarka: 1) Pareiškėjas pateikia prašymą ir reikalingus dokumentus; 2) Atsakinga komisija ar kitas subjektas išnagrinėja

¹⁸ Prieiga internete: <https://pagd.lrv.lt/lt/statistika/gaisru-ir-gelbejimo-darbu-statistika/2023-m/>

¹⁹ Tokia viešinimo tvarka numatyta Palangos miesto savivaldybės mero rezervo lėšų naudojimo tvarkos aprašo 26 punkte.

²⁰ Pavyzdžiui, Tauragės rajono savivaldybėje - <https://taurage.lt/veiklos-sritys/bustas/socialiniai-bustai/>

prašymą; 3) Komisija ar kitas subjektas pateikia motyvuotą išvadą dėl lėšų skyrimo ar neskystimo; 4) Galutinį sprendimą priima meras potvarkiu, atsižvelgdamas į komisijos ar kito subjekto išvadą.

Manytina, jog tokia tvarka yra ydinga antikorpuciniu požiūriu, kadangi ji nenumato atvejų ar tolimesnių procedūrų, kuomet, pavyzdžiui savivaldybės meras nesutinka su komisijos išvada. Kadangi galutinis sprendimas priimamas mero potvarkiu, merui suteikiama plati diskrecija, kuri gali reikšti nemotyvuotų sprendimų priėmimą, nes savivaldybių Rezervo aprašuose nėra reglamentuoti tolimesni veiksmai tokiais atvejais, nėra reikalaujama nurodyti motyvų, jei sprendimas skiriasi nuo komisijos siūlymo. Tai praktine prasme paverčia sudarytą komisiją kaip rekomendacinio pobūdžio, nors formaliai ji atlieka tyrimo ir vertinimo funkciją.

Teisinio neapibrėžtumo regimybė, kai nėra aišku, kas ir kokia apimtimi yra galutinis sprendimų priėmėjas, pasidaro sunku nustatyti, kas atsakingas už sprendimo turinį – meras ar komisija. Toks neapibrėžtumas, pavyzdžiui leidžia perleisti atsakomybę, sudaro sąlygas remtis komisijos sprendimu ir jos atsakomybe, jei sprendimas kelia abejonių, apsunkina kontrolę ir neleidžia veiksmingai įgyvendinti priežiūros ar apskundimo mechanizmų. Pastebėta ir tai, jog KRA atlikimo metu, nei vienu atveju nenustatyta, jog Savivaldybės meras prieštarautų/kvestionuotų atsakingos komisijos siūlymus, todėl taip pat kyla klausimas kiek realiai patys merai yra išitraukę į šį procesą bei kas turi realią įtaką galutiniam sprendimo priėmimui.

Teisės aktas, kuriame trūksta aiškaus reglamentavimo, leidžia sprendimų priėmėjui elgtis selektyviai, t. y. vienu atveju laikytis komisijos sprendimo, o kitu – jį ignoruoti, priklausomai nuo subjektyvių motyvų. Galimi tokie hipotetiniai atvejai, kaip komisija siūlo neskirti lėšų, bet meras priima sprendimą skirti Rezervo lėšas be jokių aiškių motyvų.

Taip pat, iš teisinio reglamentavimo nėra aišku kokia tolimesnė procedūra, kai meras nesutinka su komisijos siūlymu – ar tokiu atveju priimamas priešingas sprendimas siūlymui, ar atvejis yra gražinamas komisijai nagrinėti iš naujo ir t. t. Atsižvelgiant į tai, manytina, jog siekiant išvengti šių rizikų, būtina reglamentuoti šias situacijas.

Išvada. Savivaldybių Rezervo lėšų skyrimo tvarka nėra aiškiai reglamentuota ir suteikia merui plačią diskreciją net tais atvejais, kai jo sprendimas nesutampa su komisijos siūlymu. Toks neapibrėžtumas kelia korupcijos pasireiškimo tikimybę, sudaro prielaidas selektyviems, nemotyvuotiems sprendimams, apsunkina jų kontrolę ir apskundimą.

Pasiūlymai Tauragės rajono savivaldybei, Kretingos rajono savivaldybei, Telšių rajono savivaldybei, Širvintų rajono savivaldybei ir Šiaulių rajono savivaldybei:

1) Aiškiai apibrėžti mero, kaip galutinio sprendimų priėmėjo įgaliojimų ribas, taip pat atsakingos komisijos ar subjekto siūlymo įtaką mero sprendimui, t. y. jų teisinę galią ir statusą.

2) Numatyti procedūrą kaip elgiamasi, jei meras nesutinka su komisijos siūlymu (*pavyzdžiui, atvejo grąžinimas svarstymui iš naujo, motyvuotas vienašališkas sprendimo pakeitimas ir kt.*).

3.8. Nenumatyta aiški sprendimų, susijusių su Rezervo lėšų (ne)skyrimu, apskundimo tvarka (*kita antikorupcinė pastaba*).

Apskundimo (apeliacijos) procesas turi didelę reikšmę, kadangi jis padeda užtikrinti sprendimų teisėtumo kontrolę, padeda eliminuoti galimas piktnaudžiavimo rizikas. Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo 14 straipsnyje 2 dalyje nurodyta, kad asmuo turi teisę apskusti viešojo administravimo subjekto priimtą administracinį sprendimą ar kitokį viešojo administravimo subjekto atsakymą į asmens prašymą ar skundą arba veiksma (neveikimą).

Pastebėta, jog savivaldybių Rezervo aprašuose nėra numatyta aiškios nei komisijos išvadų, nei mero galutinio sprendimo apskundimo tvarkos. Išanalizavus savivaldybių Rezervo aprašus, nustatyta, jog Aprašai:

- nenurodo, ar pareiškėjas gali skusti komisijos išvadą (jei ji neigiama arba, jo manymu, neteisinga);
- nenurodo, ar ir kaip galima apskusti mero potvarkį dėl lėšų neskyrimo;
- neįtvirtina nei administracinio ginčo nagrinėjimo, nei ikiteisminio administracinio ginčo nagrinėjimo procedūros (pvz., skundo komisijai ar Savivaldybės administracijai).

Praktine reikšme, tai reiškia, kad pareiškėjas *de facto* gali būti paliekamas be veiksmingos teisinės gynybos priemonių – nežino, ar gali kreiptis į teismą, į tarybą ar kitas institucijas.

Tai ydinga antikorupciniu požiūriu, kadangi kelia riziką, jog neskaidrūs ar šališki sprendimai gali būti nenuginčyti ir nekvestionuojami. Tai pažeidžia asmens teisę į veiksmingą ir proporcingą teisminę ar administracinę gynybą.

KRA atlikimo metu, Tauragės rajono savivaldybė nurodė, jog Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo 25 straipsnio 5 dalyje nustatoma, kad mero sprendimai įforminami potvarkiais, kuriuose nurodoma, kam jie gali būti skundžiami teisės aktų nustatyta tvarka. Taigi mero potvarkiai dėl lėšų skyrimo iš mero rezervo gali būti skundžiami ir tai nurodoma kiekviename mero potvarkyje.

STT su šia pozicija sutinka tik iš dalies, kadangi susipažinus su nagrinėjamų savivaldybių mero potvarkiais, pastebėta, jog į juos yra įtraukiami tik tie subjektai, kurių prašymai yra tenkinami. Pavyzdžiui, *Komisijos, sudarytos Tauragės rajono savivaldybės mero 2024 m. birželio 5 d. potvarkiu Nr. 4T-114 „Dėl komisijos, pasiūlymams dėl lėšų skyrimo iš Tauragės rajono savivaldybės mero rezervo teikti, sudarymo“ ir komisijos, sudarytos Tauragės rajono savivaldybės mero 2024 m. birželio 11 d. potvarkiu Nr. 4T-123 „Dėl komisijos sudarymo pasiūlymams dėl liūties sukeltų*

padarinių šalinimo Tauragės sporto centro patalpose Prezidento g. 92, Tauragėje“ 2024 m. rugpjūčio 29 d. posėdžio protokolu buvo nuspręsta, bendru Komisijos narių nutarimu Tauragės kovų akademijai šiame posėdyje lėšų neskirti, kartu, teikti siūlymą tarybai skirti 1520 Eur Tauragės sporto centrui ūkinio inventoriaus įsigijimui tikslinant biudžetą. Šio protokolo pagrindu buvo priimtas Tauragės rajono savivaldybės mero 2024 m. rugsėjo 4 d. potvarkis Nr. 4T-163 „Dėl lėšų skyrimo iš Tauragės rajono savivaldybės mero rezervo“²¹, kuriame nėra įtraukiamas Tauragės kovų akademijos prašymo nagrinėjimo klausimas, todėl darytina išvada, jog bent jau formaliai, pareiškėjui nėra tinkamai išaiškinta apskundimo tvarka.

Taip pat, pagal dabartinį Savivaldybių teisinį reglamentavimą nėra aišku ar egzistuoja vidinė procedūra pareiškėjų skundams nagrinėti.

Išvada. Savivaldybėse nėra reglamentuota komisijos išvadų ar mero sprendimo apskundimo tvarka, o tai kelia korupcijos riziką, jog neskaidrūs ar šališki sprendimai nebus peržiūrimi.

Pasiūlymai Tauragės rajono savivaldybei, Kretingos rajono savivaldybei, Telšių rajono savivaldybei, Širvintų rajono savivaldybei ir Šiaulių rajono savivaldybei:

1) Teisiniame reglamentavime aiškiai įtvirtinti teisę skųsti už Rezervo lėšų skirstymą atsakingos komisijos išvadą – vidinės revizijos būdu (*pavyzdžiui, pakartotinis nagrinėjimas ar papildomos informacijos pateikimas*).

2) Aiškiai įtvirtinti teisę skųsti mero potvarkį administracine tvarka, arba numantant ikiteisminį ginčų sprendimų būdą. Nurodyti skundo pateikimo terminus ir formas.

3) Ikiteisminio ginčų sprendimo atveju, numatyti skundų nagrinėjimo subjektą (*pavyzdžiui, savivaldybės administracijos direktorių, skundų nagrinėjimo komisiją ar kt.*).

3.9. Rezervo lėšų kontrolė nėra tiksliai apibrėžta ir praktikoje nepakankamai vykdoma (kita antikorporcinė pastaba).

Tauragės rajono savivaldybės Rezervo aprašo 22 punktas, Širvintų rajono savivaldybės Rezervo aprašo 16 punktas, Telšių rajono savivaldybės Rezervo aprašo 19 punktas numato, jog *Rezervo lėšų panaudojimo kontrolę vykdo Savivaldybės kontrolės ir audito tarnyba, Savivaldybės centralizuota vidaus audito tarnyba.*

Susipažinus su šių savivaldybių pateikta informacija, nustatyta, jog analizuotu laikotarpiu, t. y. 2022 – 2024 m., Rezervo lėšų srityje nei Savivaldybės kontrolės ir audito tarnyba, nei Savivaldybės

²¹ Prieiga internete: <https://teisineinformacija.lt/taurage/document/36627>

centralizuota vidaus audito tarnyba neatliko jokių auditų ar kitų kontrolės veiksmų. Viešų duomenų pagalba, taip pat nepavyko nustatyti, jog šiose savivaldybėse auditas Rezervo lėšų srityje apskritai būtų atliktas. Tai reikštų, jog bent trejus metus realios kontrolės Rezervo lėšų panaudojimo procesuose nebuvo vykdyta.

Kretingos rajono savivaldybės Rezervo aprašas apskritai nenumato subjekto, kuris atliktų šių lėšų panaudojimo kontrolę. Aprašo 16 – 17 punktai numato, jog *Mero rezervo lėšų apskaitą tvarko Savivaldybės administracijos Buhalterinės apskaitos skyrius. Mero rezervo lėšos naudojamos pagal atskirą asignavimų valdytojo patvirtintą programos išlaidų sąmatą.* Taigi, teisiniame reglamentavime apskritai nėra įtvirtinta šių lėšų kontrolė, todėl praktikoje ji nėra vykdoma.

Šiaulių rajono savivaldybės Rezervo aprašo 30 punktas numato, jog *Rezervo lėšų panaudojimo išankstinę ir einamąją finansų kontrolę vykdo, apskaitą tvarko Apskaitos skyrius.* Tokia aprašo nuostata suponuotų, jog pats apskaitos skyrius atlieka savo darbo kontrolę ir joks išorinis subjektas nevertina Rezervo lėšų panaudojimo atvejų. Šioje savivaldybėje auditas analizuotu laikotarpiu taip pat nebuvo atliktas.

Išvada. Rezervo lėšų panaudojimo kontrolė Savivaldybėse yra tobulintina arba apskritai tinkamai neįtvirtinta. Tai kelia korupcijos riziką, kadangi Rezervo lėšos gali būti naudojamos neteisėtai, pažeidžiant skaidrumo ir atskaitomybės principus. Nevykdant vidaus ar išorės auditų, yra sukuriamos sąlygos netinkamam lėšų paskirstymui, neobjektyviam sprendimų priėmimui.

Pasiūlymai Tauragės rajono savivaldybei, Kretingos rajono savivaldybei, Telšių rajono savivaldybei, Širvintų rajono savivaldybei ir Šiaulių rajono savivaldybei:

1) Tiksliai apibrėžti, kuris konkretus subjektas (t. y. Savivaldybės kontrolės tarnyba, vidaus audito tarnyba ar nepriklausomas auditorius) yra atsakingas už Rezervo lėšų kontrolę.

2) Periodiškai atlikti Rezervo lėšų panaudojimo kontrolę, pasitelkiant vidaus ar išorės auditą.

4. MOTYVUOTOS IŠVADOS (PASTABOS)

4.1. Dėl korupcijos rizikos veiksnių mero rezervo lėšų skyrimo ir naudojimo procesuose:

4.1.1. Kritinės antikorupcinės pastabos:

4.1.1.1. Savivaldybės vidaus teisės aktuose formaliai yra įtvirtintas reikalavimas pareiškėjams pateikti žalą patvirtinančius dokumentus, tačiau faktiškai pateikiama dokumentacija dažnai nėra pakankama objektyviam žalos ar išlaidų įvertinimui, o egzistuojant pareiškėjų nesąžiningumui, gali ir suklaidinti žalą vertinančią savivaldybę. Kai kuriais atvejais, lėšos skiriamos ir pareiškėjui nepateikus visų dokumentų, kurie nurodyti savivaldybės vidaus teisiniame reglamentavime. Patirtos žalos vertinimą atlieka tam nekvalifikuoti ar atestuoti specialistai, o savivaldybės administracijos darbuotojai, kurie tikėtina neturi tam reikalingų kompetencijų ir/ar įgaliojimų. Šių aplinkybių visuma kelia korupcijos pasireiškimo tikimybę, kadangi kyla abejonių dėl nustatytos ir kompensuotos žalos pagrįstumo ar kitų neteisėtų susitarimų (*motyvai nurodyti 3.1. skyriuje*).

4.1.1.2. Savivaldybių Rezervo lėšų skirstymas yra itin neapibrėžtas ir pasižymi itin didele atsakingų subjektų diskrecija šiame procese. Savivaldybės nėra teisiniame reglamentavime įtvirtinusios aiškių kriterijų, apskaičiavimo metodikų ar lėšų ribų, pagal kurias būtų sprendžiama dėl žalos atlyginimo dydžio nuo prašomos pareiškėjo sumos. Išmokos nustatomos ir skiriamos mero potvarkiu be objektyvios ir vienodos metodikos, todėl tai kelia neteisėtų susitarimų ir subjektyvių sprendimų rizikas (*motyvai nurodyti 3.3. skyriuje*).

4.1.1.3. Viešųjų pirkimų procedūrų finansavimas, kai tam galimai nėra tiesioginio poreikio ir/ar tai galimai prieštarauja galiojančiam Savivaldybės teisiniam reglamentavimui, sumažina galimybes Savivaldybei kompensuoti asmenų patirtus nuostolius, o tai iš esmės prieštarauja Rezervo lėšų tikslui – ekstremalių situacijų, stichinių nelaimių ir dėl nepaprastosios padėties atsiradusioms išlaidoms iš dalies apmokėti ir (arba) jų padariniams šalinti. Taip pat, tokia praktika gali lemti, jog bus iškreiptas ekstremalios situacijos sampratos taikymas, gali kilti neteisėtų susitarimų, piktnaudžiavimo rizikos (*motyvai nurodyti 3.4. skyriuje*).

4.1.1.4. Savivaldybių Rezervo lėšų skyrimo tvarka nėra aiškiai reglamentuota ir suteikia merui plačią diskreciją net tais atvejais, kai jo sprendimas nesutampa su komisijos siūlymu. Toks neapibrėžtumas kelia korupcijos pasireiškimo tikimybę, sudaro prielaidas selektyviems, nemotyvuotiems sprendimams, apsunkina jų kontrolę ir apskundimą (*motyvai nurodyti 3.7. skyriuje*).

4.1.2. Kitos antikorupcinės pastabos:

4.1.2.1. Reikalavimų ir kriterijų nebuvimas atsakingų komisijų nariams kelia korupcijos riziką, kadangi gali paskatinti selektyvų komisijos narių paskyrimą, kai sprendimus priima asmenys, neturintys reikiamų žinių arba turi asmeninių interesų, kurie gali paveikti objektyvumą ir sprendimų skaidrumą (*motyvai nurodyti 3.2. skyriuje*).

4.1.2.2. Draudimas skirti Rezervo lėšas apdrausto turto atveju, nors ir siekia išvengti dvigubo finansavimo rizikos, gali kelti kitų reikšmingų korupcijos rizikų, kadangi tokia praktika gali skatinti pareiškėjus slėpti turto draudimo faktą, atsisakyti draudimo apskritai arba manipuliuoti pateikiama informacija, taip siekiant neteisėtai gauti savivaldybės paramą, kartu diskriminuojant asmenis, kurie elgėsi atsakingai ir savo turtą apdraudė (*motyvai nurodyti 3.5. skyriuje*).

4.1.2.3. Savivaldybių interneto svetainėse neviešinama išsami ir aiški informacija apie mero rezervo lėšų skirstymą, nors teisės aktai numato pareigą užtikrinti savivaldybės veiklos skaidrumą ir informacijos viešumą. Tai sudaro prielaidas galimam piktnaudžiavimui, interesų protegavimui, o visuomenė negali tinkamai susipažinti su sprendimais dėl Rezervo lėšų paskirstymo (*motyvai nurodyti 3.6. skyriuje*).

4.1.2.4. Savivaldybėse nėra reglamentuota komisijos išvadų ar mero sprendimo apskundimo tvarka, o tai kelia korupcijos riziką, jog neskaidrūs ar šališki sprendimai nebus peržiūrėti (*motyvai nurodyti 3.8. skyriuje*).

4.1.2.5. Rezervo lėšų panaudojimo kontrolė Savivaldybėse yra nepakankama arba apskritai tinkamai neįtvirtinta. Tai kelia korupcijos riziką, kadangi Rezervo lėšos gali būti naudojamos neteisėtai, pažeidžiant skaidrumo ir atskaitomybės principus (*motyvai nurodyti 3.9. skyriuje*).

4.1.3. Kitos pastabos:

Kitų pastabų ir pasiūlymų neteikiame.

5. PASIŪLYMAI²²

5.1. Siekdami mažinti korupcijos riziką mero rezervo lėšų skyrimo ir naudojimo procesų srityje:

5.1.1. Pasiūlymai Tauragės rajono savivaldybei, Kretingos rajono savivaldybei, Telšių rajono savivaldybei ir Širvintų rajono savivaldybei atsižvelgiant į kritines antikorpucines pastabas:

5.1.1.1. Teisiniame reglamentavime įtvirtinti reikalavimą pareiškėjams pateikti objektyviai patirtą žalą pagrindžiančią dokumentaciją (*pavyzdžiui, nepriklausomų turtų vertintojų išvadas, patirtos žalos nuotraukas ir kt.*), kai prašoma suma viršija tam tikrą, savivaldybės nuožiūra nustatytą ribą (*pavyzdžiui 3000 Eur, 5000 Eur ir daugiau*) (**dėl 4.1.1.1. pastabos**).

5.1.1.2. Numatyti, jog patirtos žalos vertinimus gali atlikti tik atestuoti, nepriklausomi specialistai. Prašant kompensuoti mažesnes sumas (*pavyzdžiui, iki 1000 Eur*), žalos pagrįstumą galėtų vertinti atsakinga komisija (**dėl 4.1.1.1. pastabos**).

5.1.2. Pasiūlymai Tauragės rajono savivaldybei, Kretingos rajono savivaldybei, Telšių rajono savivaldybei, Širvintų rajono savivaldybei ir Šiaulių rajono atsižvelgiant į kritines antikorpucines pastabas:

5.1.2.1. Praktikoje vadovautis Rezervo aprašo nuostatomis ir reikalauti pareiškėjų pateikti visą reikalingą, žalą patvirtinančią dokumentaciją, nebent egzistuoja objektyvios aplinkybės, dėl kurių pareiškėjas negali to padaryti (**dėl 4.1.1.1. pastabos**).

5.1.2.2. Teisiniame reglamentavime įtvirtinti lėšų skirstymo metodiką (*pavyzdžiui, lėšų dydis koreliuoja remiantis turto vertintojų išvadomis ar kitais objektyviais dokumentais*) (**dėl 4.1.1.2. pastabos**).

5.1.2.3. Įtvirtinti aiškius skiriamų lėšų dydžius ar maksimalius rėžius (*pavyzdžiui, nustatyti ribas procentais nuo nustatytos žalos ar fiksuotomis sumomis ir kt.*) (**dėl 4.1.1.2. pastabos**).

5.1.2.4. Nustatyti pareiškėjų prioritetinius kriterijus, kurie būtų taikomi tais atvejais, kai neužtenka Rezervo lėšų patenkinti visų prašymų (**dėl 4.1.1.2. pastabos**).

5.1.2.5. Aiškiai apibrėžti mero, kaip galutinio sprendimų priėmėjo įgaliojimų ribas, taip pat atsakingos komisijos ar subjekto siūlymo įtaką mero sprendimui, t. y. jų teisinę galią ir statusą (**dėl 4.1.1.4. pastabos**).

²² Atsižvelgdami į tai, kas išdėstyta, prašome per 3 mėnesius nuo šios išvados ir pasiūlymų gavimo dienos pateikti STT informaciją apie šioje išvadoje pateiktų pasiūlymų numatomą įgyvendinimą Jūsų įstaigoje.

5.1.2.6. Numatyti procedūrą kaip elgiamasi, jei meras nesutinka su komisijos siūlymu (pavyzdžiui, atvejo grąžinimas svarstymui iš naujo, motyvuotas vienašališkas sprendimo pakeitimas ir kt.) **(dėl 4.1.1.4. pastabos).**

5.1.3. Pasiūlymai Šiaulių rajono savivaldybei atsižvelgiant į kritines antikorupcines pastabas:

5.1.3.1. Įprasta tvarka, nenaudoti Rezervo lėšų ne pagal jų tiesioginę paskirtį ir poreikį, t. y. viešųjų pirkimų procedūrų finansavimui, kurios tiesiogiai neatlygina/nesumažina žalos padarinių, tačiau teikia finansinę naudą privatiems asmenims, nebent teisiniame reglamentavime aiškiai numatant objektyviai išimtines situacijas (*kaip pavyzdžiui, pasaulinės COVID-19 pandemijos atveju ir kt.*) **(dėl 4.1.1.3. pastabos).**

5.1.3.2. Panaikinti nepagrįstą skirtį tarp gaisro ir kitų stichinių nelaimių atvejų – visais atvejais žalos vertinimo paslaugos turėtų būti organizuojamos pareiškėjų, o savivaldybė galėtų kompensuoti tik patirtas išlaidas pagal pateiktus dokumentus, jau tenkinus pareiškėjų prašymą ir esant objektyvioms aplinkybėms **(dėl 4.1.1.3. pastabos).**

5.1.4. Pasiūlymai Tauragės rajono savivaldybei, Telšių rajono savivaldybei, Širvintų rajono savivaldybei ir Šiaulių rajono atsižvelgiant į kitas antikorupcines pastabas:

5.1.4.1. Atsisakyti praktikos, jog pareiškėjų prašymus nagrinėja atsakingas skyrius, o ne sudaryta komisija **(dėl 4.1.2.1. pastabos).**

5.1.4.2. Tikslinti Savivaldybių komisijų sudarymo tvarką, nustatant kokius kriterijus ar reikalavimus (pavyzdžiui, išsilavinimas, einamos pareigos, patirtis ir kt.) turi atitikti kiekvienas į komisiją skiriamas narys **(dėl 4.1.2.1. pastabos).**

5.1.5. Pasiūlymai Tauragės rajono savivaldybei, Kretingos rajono savivaldybei, Telšių rajono savivaldybei, Širvintų rajono savivaldybei ir Šiaulių rajono atsižvelgiant į kitas antikorupcines pastabas:

5.1.5.1. Teisiniame reglamentavime įtvirtinti Rezervo lėšų panaudojimo viešinimo tvarką (pavyzdžiui, numatant pareiškėjo nuasmenintus duomenis, prašymo pagrindą, žalos pobūdį, paskirtą sumą, sprendimo pagrindimą ir kt.) **(dėl 4.1.2.3. pastabos).**

5.1.5.2. Rengti ir skelbti metines Rezervo lėšų panaudojimo ataskaitas **(dėl 4.1.2.3. pastabos).**

5.1.5.3. Esant galimybei ir poreikiui, sukurti standartinę skiltį savivaldybių interneto svetainėse „Mero rezervas“, kurioje galėtų būti: bendra informacija apie mero rezervą, duomenys

apie paskirtas sumas, paraiškas, nuorodos į atitinkamus savivaldybės tarybos sprendimus ir kt. **(dėl 4.1.2.3. pastabos).**

5.1.5.4. Teisiniame reglamentavime aiškiai įtvirtinti teisę skųsti už Rezervo lėšų skirstymą atsakingos komisijos išvadą – vidinės revizijos būdu (pavyzdžiui, pakartotinis nagrinėjimas ar papildomos informacijos pateikimas) **(dėl 4.1.2.4. pastabos).**

5.1.5.5. Aiškiai įtvirtinti teisę skųsti mero potvarkį administracine tvarka, arba numantant ikiteisminį ginčų sprendimų būdą. Nurodyti skundo pateikimo terminus ir formas **(dėl 4.1.2.4. pastabos).**

5.1.5.6. Ikiteisminio ginčų sprendimo atveju, numatyti skundų nagrinėjimo subjektą (pavyzdžiui, savivaldybės administracijos direktorių, skundų nagrinėjimo komisiją ar kt.) **(dėl 4.1.2.4. pastabos).**

5.1.5.7. Tiksliai apibrėžti, kuris konkretus subjektas (t. y. Savivaldybės kontrolės tarnyba, vidaus audito tarnyba ar nepriklausomas auditorius) yra atsakingas už Rezervo lėšų kontrolę **(dėl 4.1.2.5. pastabos).**

5.1.5.8. Periodiškai atlikti Rezervo lėšų panaudojimo kontrolę, pasitelkiant vidaus ar išorės auditą **(dėl 4.1.2.5. pastabos).**

5.1.6. Pasiūlymai Tauragės rajono savivaldybei, Kretingos rajono savivaldybei, Telšiu rajono savivaldybei atsižvelgiant į kitas antikorupcines pastabas:

5.1.6.1. Panaikinti draudimą skirti Rezervo lėšas apdrausto turto atveju, įtvirtinant, kad paramos suma apdrausto turto atveju negali viršyti faktinio žalos dydžio skirtumo, likusio po draudimo išmokos **(dėl 4.1.2.2. pastabos).**

5.1.6.2. Įpareigoti pareiškėjus pateikti oficialius dokumentus apie draudimo sutartį, išmokos dydį ir sprendimą dėl išmokos skyrimo **(dėl 4.1.2.2. pastabos).**

5.1.7. Pasiūlymas Širvintų rajono atsižvelgiant į kitas antikorupcines pastabas:

5.1.7.1 Apskritai reglamentuoti situacijas dėl Rezervo lėšų skyrimo tais atvejais, kai pareiškėjų turtas yra apdraustas **(dėl 4.1.2.2. pastabos).**

5.1.8. Pasiūlymai Tauragės rajono savivaldybei, Kretingos rajono savivaldybei, Telšių rajono savivaldybei, Širvintų rajono savivaldybei ir Šiaulių rajono atsižvelgiant į kitas pastabas:
Nenustačius tokių kitų rizikų, pasiūlymų nepateikta.

Direktoriaus pavaduotojas

Elanas Jablonskas

Rokas Rimša, mob. tel. +370 657 91 934, el. p. rokas.rimsa@stt.lt

Rengėjo tiesioginis vadovas Domantas Lukauskas, Korupcijos rizikos skyriaus viršininkas, tel. +370 656 60 933, el. p. domantas.lukauskas@stt.lt

Išvados dėl korupcijos rizikos analizės Kretingos rajono, Šiaulių rajono, Širvintų rajono, Tauragės rajono ir Telšių rajono savivaldybių mero rezervo lėšų skyrimo ir naudojimo procesuose priedas

ATLIEKANT KORUPCIJOS RIZIKOS ANALIZĘ ĮVERTINTI TEISĖS AKTAI, DOKUMENTAI IR INFORMACIJA

I. ATLIEKANT KORUPCIJOS RIZIKOS ANALIZĘ ANALIZUOTI TEISĖS AKTAI

1. Lietuvos Respublikos korupcijos prevencijos įstatymas.
2. Lietuvos Respublikos viešųjų ir privačių interesų derinimo įstatymas.
3. Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymas
4. Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas.
5. Lietuvos Respublikos biudžeto sandaros įstatymas

II. ATLIEKANT KORUPCIJOS RIZIKOS ANALIZĘ ANALIZUOTI IR VERTINTI TEISĖS AKTAI, DOKUMENTAI IR INFORMACIJA

1. Privačių interesų registro (<https://pinreg.vtek.lt/app/>) informacija.
 2. KRA atlikimo metu elektroninio pašto adresu rokas.rimsa@stt.lt iš savivaldybių gauta informacija ir paaiškinimai.
 3. Tauragės rajono savivaldybės mero rezervo lėšų naudojimo tvarkos aprašas, patvirtintas Tauragės rajono savivaldybės tarybos 2023 m. kovo 29 d. sprendimu Nr. 1-40.
 4. Kretingos rajono savivaldybės mero rezervo sudarymo ir naudojimo tvarkos aprašas, patvirtintas Kretingos rajono savivaldybės tarybos 2023 m. vasario 23 d. sprendimu Nr. T2-24.
 5. Telšių rajono savivaldybės mero rezervo naudojimo tvarkos aprašas, patvirtintas Telšių rajono savivaldybės tarybos 2023 m. kovo 30 d. sprendimu Nr. T1-56.
 6. Šiaulių rajono savivaldybės mero rezervo lėšų naudojimo tvarka, patvirtinta Šiaulių rajono savivaldybės tarybos 2023 m. kovo 28 d. sprendimu Nr. T-65.
 7. Širvintų rajono savivaldybės mero rezervo lėšų naudojimo tvarkos aprašas, patvirtintas Širvintų rajono savivaldybės tarybos 2023 m. gegužės 17 d. sprendimu Nr. 1-16.
 8. Bendrųjų reikalavimų valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų interneto svetainėms ir mobiliosioms programoms aprašas.
 9. Savivaldybių pateikiama informacija jų interneto svetainėse.
-